

Funguje dohoda z 18. února?

Poznámky o zásadách českoněmeckého problému.

„Posílením hraničářů pracujeme nejlépe proti Henleinovi.“
Večer 24. V. 1935.

Bylo by předčasné usuzovati už dnes, můžeme-li hodnotit dohodu z 18. února jako šťastné východisko kladné úpravy česko-německých vztahů. My němečtí aktivisté, ji považujeme za dobrý začátek smířlivého řešení nejdůležitějších sporů. S obtížemi jsme počítali. Mimo to nejsou na německé straně všude subjektivní předpoklady pro naprosto přímé uplatňování zásady poměrnosti ve veřejném životě. Němečtí uchazeči tíhnou spíše k státním podnikům (poště, železnici, trafikám). Pro bezpečnostní službu není dost německých uchazečů již proto, že na tomto úseku je měřítko politické spolehlivosti velmi přísné. Mezi mladými právníky a techniky není dost lidí, kteří by mluvili obojím jazykem. Tento nedostatek vzdělání panuje mezi akademickým českým dorostem také, ale netvoří tam rozhodující překážku veřejného zaměstnání. Kdyby se žádalo po německých uchazečích — především po oněch, kteří přísluší nižším kategoriím — aby ovládali řeč jen potud, pokud to vyžaduje jejich služba, dalo by se všelicos zlepšiti. Tato část únorové dohody však ještě čeká na praktické provedení. Při dobré vůli dají se v dohledné době překonati technicko-organisační potíže průměrného zastoupení německých lidí v administrativní správě.

Psychologické překážky.

Nesmíme generalisovat. Není pravda, že pouze pošetilost byrokracie zaviňuje, že se smířlivý duch pana presidenta a pana ministerského předsedy prozatím neuplatňuje ve všech úsecích společenského života republiky. Jsou pošetilí úředníci a rozumní. Ale jsou také více nebo méně rozumní politikové. V úřední oblasti zemského presidenta Čech nalezla všechna personální přání státotvorných Němců dalekosáhlé pochopení. Ve velkých českých zemských ústavech, spravovaných aktivním koaličním politikem jako zemským přisedícím, jsou i po 18. únoru němečtí uchazeči odbývání planými sliby. Vůbec se domnívám, že monopolistické požadavky jednotlivých stran na osobní stav zaměstnanců v určitých resortech jsou jednou z nejpodstatnějších překážek spravedlivého uspokojení Němců. Pokud lze podle dosavadních zkušeností odhadnout, spočívají nejtěžší překážky loyálního uplatnění únorové dohody na psychologické půdě. Narážíme při svých snahách velmi často na praktické výklady pojmu národního státu, které prostě vylučují možnost dosáhnout německé proporcionality. Je třeba mluvit o tom jednou otevřeně. Z pojmu národního státu odvozuje se obyčejně až hluboko do řad české levice právo na jednostrannou národní expansi. Český lid je téměř jednotný ve své vůli, aby udržel nacionální jednotnost na svém území. Kde se vynoří mimo historické německé ostrovy třeba i jenom zárodek kolektivní německé existence, zazní ihned hlasitý protest proti nebezpečí germanisace. V oblas-

tech ryze českých jsou ještě trpěni jednotliví němečtí státní zaměstnanci, kdybychom však žádali menšinovou školu pro německé železničáře v Nymburku nebo v Hradci Králové, vypukla by ihned bouře českého rozhořčení. Nedávno spustil Stříbrného tisk křik, že má být v Jindřichově Hradci otevřena německá obvodní měšťanská škola. V jičínském okrese bydlí víc než dvacet procent Němců a okresní město je jejich přirozeným hospodářským a kulturním střediskem. Naopak se považuje za samozřejmé, že se v německých městech zakládají české menšinové měšťanské školy i v tom případě, když německá většina sama nemá ještě žádnou obvodní měšťanku. V českých novinách čítáme výkřik, že v té nebo oné německé továrně je zaměstnáno příliš málo českých dělníků. Paralelní požadavek, aby v pražských továrnách bylo zaměstnáno, řekněme dvacet procent německých dělníků, byl by považován za vyloženou provokaci. I v městech s německým okolím, jako na příklad v Plzni, je téměř nemožno umístiti přiměřený počet německých dělníků, ačkoli má dotyčný závod státní zakázky, na které platí současně i německé obyvatelstvo.

Stanovisko jednostranné národní expanse nedá se odůvodniti demokraticky, nýbrž jen mocensky. A zde je vlastní kritický uzel nacionální spolupráce. Ani zdaleka nám nepřipadá na mysl vyčítati českým nezaměstnaným dělníkům, že využívají všech myslitelných prostředků, aby se dostali k práci. Je třeba jen upozorniti, že praktické uplatňování pojmu národního státu účinkuje jako hospodářské a sociální a tudíž i nacionální přehlížení německého obyvatelstva. Jeden rozumný český poslanec odpověděl svému voliči: „Milý příteli, nemohu intervenovat, aby ses stal listonošem v německém lázeňském místě. Žije tam mnoho nezaměstnaných německých spoluobčanů a nemůžeme je získati pro náš stát, bēfeme-li jim práci.“ Kolik poslanců, kolik personálních referentů zastává takové rozvázné stanovisko?

Aktivisté a hraničáři.

V různých schůzích jsem vysvětloval Henleinovým lidem, že většina Čechů, žijících ve smíšeném nebo převážně německém území, byla povolána německými podnikateli, kteří potřebovali levné pracovní síly. Tak, jako Němci stojí na stanovisku, že si pokojnou prací dobyli domovské právo v Čechách a na Moravě, právě tak je nutno respektovati právo na život českých menšin: budiž mi dovolena poznámka, že zvláště německé dělnické hnutí se už po celá staletí výborně snáší s historickými českými menšinami v pohraničí. Společným osudem a společnými sociálními boji sblížil se německý dělník s českým. Proto také rozeznáváme v argumentaci před českou veřejností mezi samozřejmým životním oprávněním historických českých menšin a uměle vyhnanou expansi, která se děje na účet německého obyvatelstva.

V tomto smyslu česká politická veřejnost zřejmě nepochopila poučení z výsledků voleb 19. května 1935. Po volbách se ozvaly ojedinělé hlasy, které přisuzovaly obrovský úspěch SdP. alespoň částečně chybám české

nacionální politiky. Zůstává žalostnou zásluhou českého agrárního tisku, že tehdy svedl diskusi na nesprávné koleje — ať už s úmyslem, nebo nevědomky. Dne 22. května 1935 razil „Večer“ heslo: „Odpovězte Henleinovi národním činem!“ Pod tímto nabubřelým titulkem uveřejnil „Večer“ výzvu k sbírce ve prospěch hraničářských organizací. Redakce listu věnovala ihned 487 Kč. 24. května mohl už „Večer“ hlásit: „102.837 Kč proti německé rozpínavosti“. V textu dodával: „Posílením hraničářů pracujeme nejlépe proti Henleinovi“. 25. května „Večer“ v kampani pokračoval pod názvem: „Již 132.436 Kč jako odpověď Henleinovi“. Že to nebyla sbírka pro dobročinné účely, nýbrž pro útočné, zdůraznil agrární orgán takto: „Nastává nové národní hnutí v našem lidu, které míří k hranicím.“ V téže souvislosti se doporučovalo založení „národního fondu kolonizačního“ a veřejnosti bylo sděleno, že pro tyto účely je v pražské „Zemědělské záložně“ otevřen účet. Pak následovala 2. června ještě zpráva o výroční manifestaci hraničářských organizací v Praze s nadpisem: „Hraničáři na první místo ve státě!“ Tím alespoň ve sloupcích „Večera“, celá kampaň skončila. Dodatečně by se snad dalo uvést na omluvu, že agrární orgán zaujal takové stanovisko ve svízelné situaci po květnových volbách spíše z taktických, než ze zásadních důvodů. Přes to nelze pominout otázku, bylo-li stanovisko, tehdy vyřčené, správné a osvědčilo-li se jako prospěšné státním zájmům. Hesla „Večera“ působí ještě dnes. Formulka „posílení hraničářů“ zasahuje do všech rozhodnutí a stala se největší překážkou k provádění únorové dohody. Mohl by ještě dnes někdo tvrdit, že uplatnění této formulky znamená úspěšně bojovat proti henleinismu? Pak by se účast aktivistů na státní politice stávala zbytečnou.

Potřebujeme principiální rozhodnutí.

Často jsem v kruhu svých českých přátel argumentoval následovně: bez vědomého omezení národnostní drobné války musí nacionální dohoda ztroskotat. Český národ dosáhl po válce velkých nacionálních úspěchů. Dobrá, německá privilegia padla, ve století demokracie se již nedala udržet. Ale proces nového rozdělení národního jmění překročil daleko tyto hranice. Pozemková reforma, změny v administrativě a ve vedení národního hospodářství vrhly Němce daleko zpátky. Nyní je nebezpečí, že se ustálí u Čechů ideologie úspěšného vítěze a u Němců zatrpklost poraženého. Nesmíme také tajit, že německé obyvatelstvo je stále víc ovládáno utkvělou představou, že se stává obětí cílevědomého tažení, které má za účel je zatlačit. Nejsou také hraničářské organizace ovládány myšlenkou, že je třeba plánovitě proložit německé území uměle vytvořenými menšinami, protože toho vyžaduje zájem státu? Potvrzuje to celá řada nově založených českých škol, které byly umožněny naverbováním německých dětí. Pak se přiostruje boj o každé veřejné místo, poněvadž do školy, která už jednou stojí, je třeba víc českých dětí.

Mohli bychom takových případů uvést více. Při tom ztrácíme jakýkoli psychologický úspěch, podaří-li se nám umístit v pražských nebo v brněnských úřadech několik lidí. Čím více mizí německý živel z veřejných služeb v oblastech, kde bydlí německé obyvatelstvo, tím více vzniká optický dojem nacionální cizí svrchovanosti. Opačně by tomu asi také nebylo jinak. Český lid se na svém území nesmířitelně vzepřel jakémukoli pokusu umělého odnárodnění. Musíme konečně zlikvidovat

představu věčného boje mezi Němci a Čechy. Mezi českými hraničáři je mnoho smířlivých lidí, kteří vycházejí s německým obyvatelstvem ve shodě. Čeští dělníci a řemeslníci v severních Čechách si často stěžují, že se tam dovážejí pracovní síly z jiných oblastí, tak říkajíc za každou cenu. Čím více nabývá problém obsazení místa nacionálního zabarvení, tím mizivější je naděje, že společným úsilím konstruktivních živel obou národů nalezneme hospodářská a sociální východiska, která by zabezpečila všem občanům naší země chléb a práci. Praktická nacionální politika nemůže být vytýčena „národním hnutím, které směřuje k hranicím“. Tou měrou, jakou se cítí Němci ohroženi v národní své existenci, vzdalují se od ideologické základny tohoto státu.

K této úvaze by bylo třeba ještě dodat, že by se sotva našel vážný český politik, který by se veřejně přiznal k politice umělého odnárodnění. Mezi čtyřma očima bývá mnoho našich stížností uznáno. Ale to nestačí. Bylo by mi mnohem milejší, kdyby se mohli němečtí aktivisté utkat výlučně s německými nacionalisty, ovšem za předpokladu, že boj mezi politikou dohody a politikou expanse by byl vybojován přímo v českém táboře. Dokud tomu tak není, máme morální povinnost vyjadřovat jasně a zřetelně svoje přesvědčení, že cílevědomá dobývací politika se strany Čechů znamená současně systematické potírání aktivistického myšlení v německém obyvatelstvu. Varujeme před omylem, že by zostřená hraničářská politika odejmula Henleinovi jedinkého voliče! Problém českých menšin nelze řešit protiněmeckou expanzí, nýbrž pouze morálním a ideovým získáváním alespoň většiny německého obyvatelstva pro státní myšlenku. To je úkolem nacionální, politické, hospodářské a sociální ozdravovací akce v pohraničí, ke které je třeba konečně přikročit cílevědomě.

O jejich předpokladech pohovoříme v dokončení.

W. Jaksch.

poznámky

La Guardia jako symptom

Uběhla jistá pauza od Rooseveltovy chicagské řeči. Její ohlas ve světovém tisku stále trvá, neboť svět všech ideologických odstinů by rád věděl, na čem je. Zájem tak široký potvrzuje, že Spojené státy jsou rezervou, která nepochybně může rozhodnout o tom, kam se politická morální krise světa nakloní. Při tom je jisté, že nepomůže vykládati si americkou politiku po svém. Nikdy — pohříchu — se nestahovaly národy a státy více do ulity vlastních zájmů jako nyní. Také americkou orientací dlužno sledovat podle faktů a s počtářskou opatrností. Otázka proto je: jak přijala Amerika sama projevy svého prezidenta? Může prezident jíti dále a vložit se činně do mezinárodních věcí?

Newyorské obecní volby byly po Chicagu prvním velkým slovem amerického veřejného mínění. Shledáváme, že se postavily za prezidentův zahraničně politický aktivism. Byl po druhé zvolen La Guardia, muž, jehož nezkrotná zášť k evropským diktátorským režimům je přímo proslule známa. Jeho některé výroky byly předmětem diplomatických stížností uražených režimů. Není pochyby, že proti zvolení tohoto muže, jenž je z nejsilnějších individualit, které dnešní Amerika má, bylo učiněno s této strany (spolu s poraženou korupcí Tammany Hall) všechno, aby tentokrát neprošel. Neměl za sebou — podle předvolebních slov „Spectatora“ — nic, než svoji osobnost a svůj první starostenský úspěch. A přece se vrací na newyorskou City Hall. Volba La Guardia je tedy v jistém smyslu demonstraací sedmimilionového New Yorku. Tyto názory vyslovilo nyní voličstvo metropole.

La Guardia vstupoval na radnici New Yorku po fidelním Jim Walkerovi brzo po té, kdy Roosevelt přicházel do Bílého domu, a kdy už bylo po starých amerických good-times.

Postavil se — třeba republikán — cele za Rooseveltovu politiku hospodárské obrody a zústal jí dosud věren. Zvolen tiež zvlášté hlasy nové utvorené newyorské Labour party, pripomíná významný vzrúst nových politických sil, ktoré se chtějí uchádzať o budúcnosť a ktoré poskytnou Rooseveltove politice domáci i zahraniční podporu. Vítězství La Guardia je proto pevný symptom.

Ríšskoněmecký tisk se jistě nad řečí chicagskou nenulil do velkých závěrů. Nicméně „Frankfurter Zeitung“ tlumočila diplomatické domněnky, že Roosevelt změní zákon o neutralitě, neboť „vedoucí osobnosti Spojených států jsou přesvědčeny, že americká idea neutrality, představující si, že země se může izolovat a pokračovat v dobrých obchodech v případě mezinárodního konfliktu, je falešná“. Frankfurtský usměrněný list byl zpraven dobře. Americký tisk sám praví, že prezident plně studuje otázku revize nemožného neutralitního zákona a že hodlá předložit své návrhy kongresu. Prezident spatřuje ve strohém neutralitním zákonu isolační nemožnosť. V jeho rámci by Spojené státy nemohly činně působit ve prospěch světového míru. Prezident podle informací z Washingtonu bude žádat neomezenou pravomoc k takovému jednání v otázce Španělska a Dálného východu. Chce jí vyhradit možnost, aby mohl tiež určovatí útočníka v tom kterém válečném případě, útočníka, jemuž má být vyhlášen plný bojot.

Prezident míní kongresu také předložití svůj hospodársko-celní plán. Běží o velkorysou obchodní dohodu mezi Amerikou a britským obchodně politickým blokem. Avšak cíl je větší. These Bílého domu je, že neúčinnějším protiútokem věci diktaturám bude odstraňování překážek mezinárodního obchodu a obchodně hospodárské semknutí demokracií. Počátkem plánu má být obchodní smlouva mezi Spojenými státy a britskou říší. Hospodárský význam nové smlouvy není přeceňován, avšak panuje přesvědčení, že psychologický účinek její bude ve světě a pro věc míru veliký. Státní podtajemník Messersmith, velký znatel střední Evropy, pravil před wisconsinskými farmáři, že nebude hospodárské prosperity, nebude-li míru. Nebude míru, nebudou-li pro něj vytvořeny zdravé hospodárské základy. „Rostou-li obchodní bariéry do nemožnosti a je-li rádný chod obchodu ničen, jak národové mohou mít suroviny pro svoji výrobu a svůj život?“ Podle švýcarského hlasu („National Zeitung“) je anglo-americká obchodní smlouva nástrojem, přičleňujícím Spojené státy k velkým evropským demokraciím pro společné jednání v zahraniční politice. Sblížení Spojených států s Anglií a s Francií má být základem pro mohutné soustředění demokratických sil k zachování mezinárodního pořádku. Amerika si přeje pevné politické konstelace světové. Snad tento systém by přenesl na sebe značně z funkce, která byla posláním Společnosti národů, avšak bude dobré každé řešení, jež bude politikou a nikoli rozpačitým nieneděláním.

Chicagská řeč presidenta Roosevelta měla praktický důsledek v účasti USA na bruselské konferenci devíti. Spojené státy vystoupily z pasivity a účastní se pokusů o řešení konfliktu na Dálném východě. Vůdce americké delegace v Bruselu Mr. Davis také vylkl ve své řeči, že hospodárská politika autoritativních států ohrožuje mír. Zavínil-li osa Rím—Berlín—Tokio nezdar bruselské konference, příznivým následkem bude tím užší přimknutí Ameriky k bloku anglo-francouzskému. Při cílevědomosti a náležité solidaritě musí převaha tohoto bloku nakonec určovat výsledek věci.

Chicagská Rooseveltova řeč nalezla pokračování v hluboce morálním projevu státního tajemníka Cordell Hulla, předneseném na universitě kanadského Toronta. Přijímaje čestný doktorát, státní tajemník pravil, že válka představuje největší negaci vnitřního i mezinárodního pořádku v životě národů. Jako žádný národ, ani svět nemůže dnes zakládat své bytí dílem na pořádku a dílem na chaosu, dílem na zákonu a dílem na nezákonnosti. A jako dříve či později musí svědomí veřejnosti uvést do pohybu síly, které obnoví pořádek, tak já věřím — pravil C. Hull — že svědomí lidstva vytvoří síly, které znovu založí v mezinárodních stycích řád, založený na zákonu. Moderní civilisace činila stále pokroky proto, že ti, kdo rušili pořádek a rozvraceli mír, byli vždy spíše výjimkou než pravidlem. Londýnský „Economist“ k tomu připojil, že projev státního tajemníka USA je znamením toho, jak se sbližují názory i kontinenty. „Atlantik a Pacifik brzy nebudou širší, než Lamanšský kanál“.

Mezinárodní úkoly americké politiky vyžadují spolehlivého pokračování demokratického režimu v zemi samé. O to se Roosevelt stará. Před měsícem zasedal sjezd Americké fede-

race práce, od které se před dvěma lety odštěpil t. zv. Výbor pro průmyslovou organizaci. Personifikováno, stáli proti sobě nesmířitelně vůdci milionových odborových táborů, Green a Lewis. Sjezd AEP v prvních schůzích odmítal jednání o smír a stejné konference druhé odborové ústředny nechtěla ničeho slyšet o podrobení. Avšak dostavil se obrat. Oba tábory si daly říci a zvolily komisi, která pracuje o novém sjednocení za okolností, které nejsou bezvýhledy. Příčina té změny? Přímý zásah presidenta Roosevelta. Roosevelt postavil oběma stranám před oči, co bude znamenat jednota téměř osmi milionů dělníků a jak by bylo nesmyslné, aby v době, kdy americká demokracie potřebuje jednotných sil, trvala roztržka takového silného demokratického činitele.

Roosevelt tvoří koncepci demokracie, hledící daleko dopředu. Náleží k tomu starost o to, jak bude s americkou demokracií v roce 1940. Prezident odbývá s humorem starosti jiných, má-li snad úmysl kandidovat po třetí. Jedním úmyslem se však zabývá najisto: zabezpečit v r. 1940 pokračování režimu, jež uvedl v r. 1933 do Bílého domu. Aby země podržela u moci ducha, který jí přenesl přes takovou národní katastrofu, jakou byl hospodárský bankrot z r. 1929, musí se opírat o příslušné mocenské síly. Mezi nimi organizované americké pracující masy tvoří hlavní živel. Odtud Rooseveltův zájem o obnovu jednoty amerického labourismu. Jar. Koudelka.

Ruthův případ čili politika a mravnost

Dobrovolná smrt Heinricha Ruthy, jednoho ze zakladatelů sudetoněmecké strany a „zvláštního zmocněnce vůdce“ pro věci národnostní, má všechny znaky lidské tragedie, kterou bychom mohli soucinně přejít, jako přecházíme desítky jiných podobných, kdyby nešlo o člověka politicky tolik exponovaného. Po Ruthově zatčení před čtyřmi týdny si sudetoněmecká strana velmi stěžovala, že se úřpadu využívá politicky proti ní. Henlein tehdy veřejně řekl, že tu pracují jakési „temné mocnosti“ a že „jsou stále ještě darebáci, kteří neváhají prokazovat národnímu odpůrci pochopské služby“. Tím mínil skupinu kolem jednoho nacionalistického německého časopisu, z níž, jak se tehdy pravilo, vyšlo na Ruthu udání. Z Henleinových slov je dobře vidět, jak bylo vedení strany pobouřeno Ruthovým zatčením pro mravnostní delikt, a také z nich lze vycítit Henleinův skutečný, ač ne zcela vyslovený názor na věc. Zřejmě měl Henlein na mysli, že ten Němec, který snad na Ruthu učinil udání, spáchal zradu na národní věci, již Rutha podle Henleina svědeckví v téže řeči prokázal tak znamenité služby. A jasně bylo z oněch slov také cítit, že by si byl Henlein přál, aby Rutha byl mohl politicky pracovat dál, bez ohledu na to, jaký byl jeho soukromý život.

To všechno je dost pochopitelné, uvážíme-li, že Rutha byl starý a populární „kamarád“ a že byl v mnohém směru skutečnějším ideovým vůdcem strany než Henlein. Podle nové anglické knížky Freundovy o Československu to byl dokonce právě Rutha, který Henleina „udělal“. Vezmeme-li tedy vše jako problém osobní, můžeme připustit, že henleinovcům by bývalo bylo dost těžko, zbavit se tak vynikajícího iniciátora svého hnutí, i kdyby byli chtěli. Ale jestliže se rozhodli nechat ho na předním místě ve straně — přes to, co se o jeho sklonech už dlouho vyprávělo — měli počítat s tím, že z toho dříve či později nutně budou mít veřejnou nepřijemnosť. Je opravdu trochu příliš troufalé, odvážil-li se Henlein po Ruthově zatčení ještě politických rekriminací, místo co by mlčel a přemýšlel o tom, kolik si sám zavínil.

Homosexualita je vážný lékařský, sociální i morální problém. Jistě nebude nikdo rozumný tvrdit, že lidé tohoto druhu nejsou schopni užitečné práce a vynikajících výkonů. Známé případy z literatury i z jiných oborů podávají svědeckví o opač. Sotva však lze pochybovati o tom, že úchylnosť tohoto druhu není dobře slučitelná s politickým vůdcovstvím, zejména tam, kde si toto vůdcovství osobuje také úkoly mravně výchovné, jako činí právě sudetoněmecká strana. Neboť v takovéto organizaci už nejde ani tak o „vůdce“, jako spíš o ty vedené, zvláště když jsou to lidé mladí nebo teprve dorůstající. Kdo se staví na vedoucí místo ve veřejném životě, bere na sebe těžkou odpovědnosť. Ručí potom svým rozumem, svými schopnostmi a také čistotou svého soukromí za všechno, co v čele organizace dělá. Politicky vést, to není jen agitovat a přemýšlet, jak vyzrát na odpůrce, nýbrž být také tak trochu osobním příkladem.

My v demokracii jsme ještě, bohuďik, neztratili smysl pro to, že skutečný politický vůdce má být také mravní autoritou. Určité politické doktriny si však dnes myslí, že morální ohledy jsou zbytečným zdržováním při honbě za mocí. Představitelé těchto směrů ani nevědí, jakými ztrátami na své autoritě na

tento názor doplácnej. Tam, kde se jim podařilo uchvátit hmotnou moc, mohou se na určitou dobu lidu vnútiť, ale nikdy jim nebudou plně uznáni. Na soudu dějin nebudou nikdy vůdci lidstva, nýbrž jenom tyrany. Zdá se, že dnešní konquistadoři mají jakousi temnou vědomost o tomto nebezpečí, neboť čím méně morálními prostředky uchvátí politickou moc, tím horlivěji ve svých řečech zdůrazňují mravní pojmy. Slovo čest se dnes nejčastěji ozývá z úst těch, kteří kdysi učili, že v boji o moc netřeba užívat jen čestných prostředků a kteří se potom podle toho také řídili. Mohou si to dovolit, neboť v jejich zemích se nesmí o jejich cti veřejně pochybovat. U nás ještě nejsme tak daleko a proto by si vůdci měli dávat pozor. Také kolem sudetoněmecké strany bylo nepřiměřeně mnoho řeči o cti. Jak vypadá ta čest ve světle Ruthova případu? Z. S.

Kdo má řídit německou vysílací stanici?

Je-li pravda, co slyšíme z různých stran o německé vysílače, má být panu Henleinovi zaručen „určitý vliv na německou vysílací stanici“. Výběr vedoucích osob pro novou stanici má „vzít zřetel“ na sympatie nebo antipatie sudetoněmecké strany.

Ale německá vysílací stanice, vybudovaná a financovaná penězi celé československé demokracie, není věcí nějaké většiny mezi sudetskými Němci. Je to záležitost československé humanitní demokracie. V této německé vysílače nemají místa ani nepřátelé humanismu, ani bezbarví feuilletonisté, kteří by se neradi zřikali starých styků s říšskoněmeckou reakcí. K německé vysílače masarykovské demokracie patří nejdohodlanější, nejschopnější, nejvášnivější a nejstatečnější bojovníci za aktivní humanismus. Německá vysílací stanice má úkol evropského významu: přesvědčovat Němce o praktických, intelektuálních a mravních hodnotách humanitní demokracie. Ale přesvědčovat může jen ten, kdo je přesvědčen sám. (A nikoli jen proto, že se uprázdnilo dobře placené místo, nýbrž vahou ryziho, vnitřního a radikálního souhlasu.)

Ovšem, německá vysílací stanice nesmí být ani nástrojem hrmotné propagandy, která by způsobila potíže naší zahraniční politice, a už dokonce ne nástrojem nudné propagandy. Tato vysílačka nemá propagovat humanitní myšlenku příležitostnými a banálními přednáškami, nýbrž naplnit celou svou pestrou a mnohostrannou činností našim evropským duchem. Právě proto je výběr vedoucích osob otázkou tak rozhodujícího významu. Právě proto, že nechceme vysílačku, usměrněnou prostředky státního nátlaku, musíme žádat, aby německá vysílací stanice byla svěřena v ý l u č n ě takovým mužům, kteří souhlasí se základními myšlenkami demokracie z ryziho přesvědčení.

Nehrajme si na schovávanou. Německá vysílací stanice v Československu není zábavným nástrojem pro nějaké sudetoněmecké „Trachtenvereine“ a „Heimatsforschery“, nýbrž bojovým prostředkem naší republiky. Nepřísluší nám soupeřiti pomocí německé vysílačky o blahovůli sudetoněmecké „většiny“ (ideové ústupky by nám ostatně nejméně pomohly), nýbrž jest nám povzbuditi a podnítiti statisíce Němců, kteří se poctivě snaží o humanitní kulturu a ideologii. Německá vysílací stanice, která by se bezbarvě a slabošsky namáhala o falešnou „neustrannost“, nezískala by republiky ani jediného Henleinova stoupence, ale naopak by odradila, roztrpčila a unavila tisíce německých republikánů. Co je to vůbec „neustrannost“ v rozhodujících otázkách našeho státu a evropské kultury?

Má dost mladých, nadšených a kvalifikovaných Němců, kteří by pro německou vysílací stanici dovedli výborně pracovat. Nepotřebujeme pro ni stůj co stůj „muže se zvucnými jmény“. Kdyby snad úřady, zabývající se plány pro novou německou vysílačku, byly na rozpácích, zavazujeme se předložit jim úplný seznam mladých německých republikánů, kteří mají masarykovské smýšlení i nejlepší kvalifikaci. Ať se nikdo nevymlouvá, že není dost sil. Spíše není dostatek porozumění pro mimořádnou důležitost otázky a chybí odvaha ukončit už jednu bezpáteřnou poloviciatost.

Není-li této odvahy ani tentokrát, pak by snad bylo lépe německou vysílací stanici v ů b e c nestavět. Žádná německá vysílačka je ještě stále lepší, než německá vysílačka, která by našim německým republikánům brala odvalu. V. S.

Boj proti terorismu?

Podle 2. odstavce 16. článku stanov Společnosti národů má každý členský stát právo „přátelským způsobem“ upozornit na okolnosti, které mohou ovlivnit mezinárodní vztahy a rušivě působit na mír a dobrý poměr mezi národy. Po zavraždění krále Alexandra a francouzského ministra zahraničí Barthoua pokázala Jugoslavia na přípravu teroristických atentátů, které

opravdu ohrožují mír v Evropě. Usnesení Společnosti národů z 1. prosince 1934 vyhovělo jugoslávskému upozornění aspoň do té míry, že žádá dohodu proti teroru a utvoření mezinárodního soudu proti teroristům, kteří jsou někde vycvičeni, aby mohli atentáty provádět přesně. Usnesení žádá také reformu smluv o vydávání provinilců.

V posledních třech letech neprestaly útoky na mír. Fašismus se nevzdává ani činů individuálního teroru, který politická levice vždy odmítala. Fašisté provedli únosy (Berthold, Jacob, Lampersberger), vraždy (Formis, bratři Roseliové), pumové útoky (pekelné stroje proti úřadovněm odborů i zaměstnavatelů v Paříži). Pachatelé nebyli zatčeni. Fašistickým útočníkům nestalo se téměř nic ani v případech, kdy se pokusili vylákat emigranty přes hranice.

Šestého mezinárodního sjezdu pro sjednocení trestního práva v Kodani účastnila se také německá delegace, početně velmi silná. Konference projednávala její návrh na vydávání provinilců, který má být předložen mezinárodní poradě o potírání terorismu. Německý návrh předpokládá, že demokratické státy zruší téměř úplně právo asyly. Při vydávání politických provinilců kladly dosud všechny civilisované národy velkou váhu na zásadu „identické normy“, t. j. na okolnost, aby vydání mohlo postihnout jen ty, jichž činy jsou trestné i ve státě, který o vydání žádá. V dnešním Německu je však mnoho zločinů, většinou nových, pro které v jiných zemích není analogie. Proto se snaží německý národ omezit vydávání politických provinilců prostě na administrativně-policejní právo o cizincích.

Švýcarsko odmítlo v několika případech vydat Německu provinilce k účelům kastrace. Referent německého ministerstva spravedlnosti, dr. Reisner, kritizuje švýcarské stanovisko, protože podle názorů Třetí říše sterilisace není trest, nýbrž „bezpečnostní opatření“. Kastrace není spojena s omděním svobody a proto prý není správně odmítat vydání takových provinilců. Dr. Reisner navrhuje, aby všichni „bezpečnostní vězňové“ byli vydáni bez formální žádosti a jednoduchou policejní cestou. Za takové vězně nepovažuje pouze ty, kteří uprchli z rasových nebo náboženských důvodů, nýbrž všechny politické uprchlíky. Podle přání Třetí říše mělo by se s nimi zacházet „jako s uprchlými dětmi, duševně chorými a pod., kteří jsou dopravováni do svých domovů“. Kdyby došlo k mezinárodní dohodě podle německého návrhu, znamenalo by to, že by dohoda postihla nevinné a ty, kteří nemají s atentáty nic společného. Opravdoví teroristé by zůstali ušetřeni, poněvadž si dovedou opatřit všechny prostředky, jak to ukázal i atentát v Marseille. V těchto okolnostech tkví také nebezpečí na konferenci, která se sešla v Ženevě, ačkoli Německo, Itálie a Rakousko nevyslaly žádnou delegaci. Konference se týká zejména německých emigrantů, pro které neplatí žádné mezinárodní právní normy. Mezinárodní dohoda o německých uprchlících ratifikovalo dosud jen sedm států a za určitých okolností připoustí i tato dohoda vydání uprchlíků Třetí říše. Pod ženevskou maskou snaží se Třetí říše vyhlodat zásady, v jejichž znamení byla Společnost národů utvořena přes 18 lety.

F. B.

Co zůstane z KSČ za deset let?

Nejde o nějaké „hádej, hádej, hadači!“. Otázka: „Co zůstane z KSČ za deset let?“ přichází sama. Vtírá se při pohledu zpět do nedávné minulosti. Konkrétně: do roku 1927 — deset let zpět.

Na podzim v roce 1927 — tedy přesně před desíti lety — bylo v Kominterně a všech jejích sekcích živo. V komunistické straně v Sovětech zaútočila ostré levá frakce s Trockým, Stalinem a Zinověvem v čele. V pozadí stáli praví: Bucharin, Rykov, Tomský a čekali, jak to dopadne. Stalin za pomoci Bucharina vyhrál. Trocký byl vyloučen a donucen k emigraci, Zinověv, Kameněv, Muralov, Smirnov a ostatní vůdové levé opozice vyloučeni ze strany. Psalo a mluvilo se o nich ještě jako o soudruzích, kteří chybili a v jejichž nápravu se doufalo.

O tom se debatovalo na schůzích ústředních vedení všech komunistických stran. Ani KSČ nemohla zůstatí pozadu.

29. a 30. října 1927 konala se schůze ústředního vedení KSČ. Referent k dennímu pořadu: 1. Boj za leninskou linii, 2. politické zhodnocení obecních voleb, byli Jilek, Stern, Kohn. Kde jsou nyní? Jilek je redaktorem agrárního „Večera“, Stern zmizel v politickém propadlišti, je nyní ve SSSR, Kohn je úředníkem sovětské legace a o politiku nestojí.

V debatě k prvému bodu promluvili: Fritz, Verčík, Harus, Mondok, Chabera, Gottwald, Dobrovolný, Tůma, Scheidler, Kejíř, Berger, Doleček, Staněk, Bolen, Hruška, Hrdličková, Haken.

Kolik jich je dnes v KSČ? Verčík a Berger jsou zaměstnanci sociální demokracie, Bolen v Melantrichu, Harus zavřen ve SSSR, Mondok byl zastřelen ve SSSR po obvinění ze špiónáže ve prospěch Francie, Hruška pracuje ve SSSR v továrně jako dělník a s trpkostí vzpomíná na den, kdy zaměnil „ponk“ za stůl sekretáře, Chabera odešel s brněnskou oposicí, Fritz je nevěstný, Dobrovolný zemřel.

Aktivní komunisté jsou jenom dva: Gottwald a Tůma. Haken je nemocen. Ostatní jsou řadovými členy, platícím mateřím.

Do slavnostního čísla „Rudého Práva“ 6. listopadu 1927 napsali články: B. Šmeral, J. Guttman, Marie Majerová, J. Šverma, O. E. Berger, Arno Hais, Fr. Pišek. Co je s nimi?

B. Šmeral — pardál — jak se mu ve straně říkalo, se pomalu dožívá pense. Pak pověsí politiku na hřebík. Z KSČ odejde muž, který nepochopil nikdy dobu. Guttman tvoří s Kalandrou základnu pro organizaci IV. internacionály, M. Majerová dala již dávno vale Karlínu, o Bergerovi jsem se již zmínil, Arno Hais je župním sekretářem Odborového sdružení Československého v Praze, Pišek překládá a píše montáže pro brněnský rozhlas. Šverma je poslancem a vedoucím rudých odborů.

Ve „Večerníku Rudého Práva“ dne 7. listopadu 1927 jsou autory glos k desítilétí ruské revoluce Jilek a Berger.

Na improvizovaných projevech dne 7. listopadu 1927 mluvili v Praze: Melichar, Edmund Burian, Kopasz. Melichar je úředníkem sociálně-demokratického svazu nájemníků, Burian zemřel, byl sekretářem německých sociálně-demokratických odborů, Kopasz je sociální demokrat.

„Rudé Právo“ ze dne 10. listopadu 1927 přináší obrázek Rykova u mikrofonu — Rykov je dnes počítán mezi zrádce a tak dále.

Na schůzi presidia GKI v listopadu 1927 mluvili mimo jiné: Bucharin, Kuusinen, Šmeral, Losovský.

Dne 26. listopadu 1927 byla ukončena debata o rozpočtu na rok 1928. Za KSČ v ní mluvili: Bolen, Stern, Jilek.

Bude opravdu zajímavé v roce 1947 podívat se do Karlína, Královská 13., co tam zbude z KSČ. *Walter.*

Oficiální výstava čsl. umění v SSSR — censurována sovětskými úřady

V Moskvě je konána výstava čsl. umění — jako první výraz vzájemných kulturních vztahů obou států. Proto poněkud překvapuje, že sovětské úřady bez ohledu na obvyklou mezinárodní zdvořilost při takovýchto příležitostech provedly přísnou cenzuru uměleckých prací, jež byly Československem k vystavení zaslány do Moskvy. Z výstavy byly sovětskými úřady vyloučeny práce prof. M. Švabinského pro nemravnost, některé práce malíře Špály pro formalismus. Práce čsl. malířů Toyen a Štyrského jsou pak vyvěšeny v místnosti přilehlé k výstavě, jež je však uzamčena. Scénické fotografie z divadla D 37, ukazující divadelní režii E. F. Buriana, byly vůbec z výstavy vyloučeny.

Nejde o polemiku v otázkách svobody uměleckého výrazu, která by asi vedla daleko. Jde ale o fakt velmi zarmocující, že čsl. malíř M. Švabinský, autor oficiálního portrétu presidenta Osvoboditele, malíř, jehož práce vystavované v čsl. souboru byly současně na Světové výstavě v Paříži oceněny „grand prix“, tedy nejvyšší cenou — byl z důvodů velmi ponižujících nejen pro něho, ale i pro čsl. uměleckou veřejnost z oficiální výstavy vyloučen.

Bylo by více než záhodno, aby nyní, kdy čsl. výstava je přenášena do Leningradu — byla příslušným úřadům sovětským připomenuta reciprocita výhrady, kterou činily pro sebe při jednání o výstavu Sovětského umění v Praze — že totiž bude přesně vystaveno vše, co do Prahy zašlou k vystavení. Dalo by se snad při tom poukázat na skutečnost, že výstavu moderního italského umění — velmi vzdáleného určitým směrem, předepsaným pro německé umělce — zahajoval slavnostně ministr Göring. *J. Krejcar.*

K prvnímu milionu

Náš rozhlas čeká svého milionového posluchače. To je jistě úspěch. Instituce, která dorůstá k 1,000.000 účastníků, nemůže být věcí soukromou; má význam pro celý státní, národní a kulturní život.

Ministr Tučný promluvil v těchto dnech o tom, že se dokončuje mělnická stanice a že stejně silně, 100 kW stanice

budou zřízeny na Podkarpatské Rusi a na střední Moravě. Provedené i chystané stavby 100 kW stanic už samy o sobě ukazují ohromný technický pokrok rozhlasu v době poměrně krátké. Začínalo se u nás stanicí ½ kW. Mnohé se zlepšilo, zdokonalilo, zejména technicky, ale i v organizaci; koncesionář před lety potřeboval k přihlášení daleko více papírů než když se ženíl. Dnes? Je to prosté a jednoduché.

Ale v době, kdy se blížíme k miliontému posluchači, nejsou rozřešeny některé podstatné a zásadní otázky rozhlasu, souvisící s celým jeho posláním. V první řadě je to reorganizace rozhlasu. Technicky ve stanicích vysílacích i v přijímacích aparátech udělal rozhlas velké pokroky. Dnes máme docela jiné přijímače než v dobách, kdy v pokoji měli jsme namontovanou rámovou antenu, zabírající celý kout ložnice, nehledě k druhému koutu vyplněnému přístrojem, akumulátorem, anodovou baterií, dráty atd. Ale organizace správy a vedení rozhlasu jsou v podstatě dnes tytéž, jako byly tehdy. Nejde tu o vnější tvar rozhlasové organizace, ale o to, aby celý státní, národní, kulturní, demokratický a republikánský význam rozhlasu se projevovat také v jeho organizaci, v celém systému jeho práce.

Jde tu ještě o jiné. Velmi důležitá je otázka lidového rozhlasového přijímače. Takové přání také vyslovil ministr Tučný. Nemusíme tu následovat Německo jako vzor s jeho „Volksempfänger“, kde se o to pokusili a kde výsledky mluví pro i proti. U nás jde hlavně o to, že ceny rozhlasových přijímačů neodpovídají ani výrobním nákladům, ani naší důchodové a mzdové hiadině; prakticky to znamená: lacinější rozhlasové přijímače! Obchod a průmysl ovšem snese řadu důkazů, že rozhlasový přijímač je u nás poměrně laciný. Dnešní svoji politikou rozhlasový průmysl a obchod neslouží zájmům konsumentů, ale neslouží ani sobě. Obchodníci, kteří dnes jsou přísně zavázáni dodržovat stanovené ceny, nakonec slevy poskytují, a to proto, že tyto slevy dají mohou a chtějí a že uznávají, že kartely v tomto směru i jim škodí. Požadavek dobrého a laciného přijímače není jen laciným heslem, které se chce líbit. Je na výrobě, aby našla cestu ke skutečnému lacinému přijímači. Kdybychom byli touto cestou šli, měli bychom oslavu milionového posluchače již dávno za sebou.

Bylo by dobře, abychom v době, kdy rozhlas čeká svého milionového posluchače, četli o tom, že organizace rozhlasu u nás se stala skutkem. Dávno jsme již rozebrali přístroje z počátků našeho rozhlasu. V zájmu republiky je potřeba rozmontovat také dnešní organizaci rozhlasu a dát jí nový tvar, odpovídající dnešnímu významu rozhlasu a jeho poslání a službě národní a státní myšlence. *V. Gutwirth.*

politika

F. Peroutka:

Po dvaceti letech

II.

Ony podlosti, jimiž totální stát naléhá na lidskou duši, byly v sovětském Rusku hotovy a vybudovány dávno dříve, než také jinde se začalo nadouvat totalitní smyšlení. Protesty proti totalismu měly začít už před dvaceti lety. Prozíraví a nestraniční lidé vskutku už tehdy začali protestovat. Ono drtivé opovržení, s jakým totální stát zachází s jedincem, ony kleště, jimiž ho svírá, onen nestoudný rozsah práv, jež si nad ním osobuje, to vše bylo už oficielní sovětskou naukou, když ještě Hitler dělal v Mnichově drobného agenta německým důstojníkům. Lenin je pravým vynálezcem oné totality, která z duševně bohatého evropského člověka, jak jsme ho znali, chystá se vyssát všechno, co přesahuje úmysly nebo chápatost jedné politické strany. Kdyby v nacismu byla více rozšířena upřímnost, musil by Hitler v každém výroční den Leninova úmrtí posílat k jeho mauzoleu věnec se stuhou: děkuji za všechno.

Onen zbytek evropského lidstva, který ještě nepropadl politováníhodnému osudu nebýti více než vši mezi dvěma státními sklíčky, neodpustí popud k takovému vývoji ani rudému, ani hnědému, ani jinak barevnému režimu. Nikdy nezapomeňme, že vedle všech oněch front, o nichž se nám nyní povídá a které se vynalézají, jak toho ten nebo onen mezinárodní intrikán potřebuje, existuje ještě jedna fronta a hranice: ta, která svobodné lidi dělí od nesvobodných. Ať jakékoliv politické a zajištěné závažné potřeby a zájmy sblížily sovětské Rusko s některými demokratickými státy v diplomacii, na frontě svobody nestojíme spolu. My se připravujeme bránit se útoku, poněvadž chceme si zachovat svobodu. Sovětské Rusko se připravuje bránit se témuž útoku, poněvadž si chce zachovat právo ukládat lidu svůj speciální druh nesvobody.

Přes to nepomůže žádná obratná dialektika ani odkaz na to, jaké svobodě se budou v sovětech těšit děti dětí dnešních dětí. I ti, kdo dnes žijí, touží po tom, aby mohli prožít svůj život na svobodě, což znamená také, aby jej mohli prožít v důstojnosti. Každý z nás cítí v sobě povinnost připravovat budoucnost. Ale nechceme býti jen jejími otroky. Máme — jako každá generace — právo na plné využití vlastního života. Každý z nás cítí v sobě potřebu státi v životě výše než jen tam, kde se válí nějaký hnůj budoucnosti. Mrvy je třeba. Ale jen desperádové nechtějí býti více než mrva.

Mnoho jsme nyní slyšeli o tom, že pádem carismu sklouzly řetězy s údů ruského člověka, a viděli jsme ony řetězy i mnohokrát vymalovány nebo vykresleny, jak se válí u nohou statného osvobozeného Rusa. Až sem je to pravdivá historie. Ale která historie za něco stojí, je-li třeba v ní vynechati konec? Svobodného ruského člověka dosud není. Zatím co s něho padaly jedny řetězy, druhé se na něho odkudsi snesly. Nesvobody v sovětském Rusku není o nic méně než v carském. Spíše se zdá, že více, neboť carismus to naprosto nepřivedl v totalitních snahách tak daleko.

Obhájci sovětského Ruska mají přísně předepsaný způsob, jak na to odpovídati. Především mají rozšiřovat na všechny strany pohrdání svobodou a mají ji co nejvíce pomluvit. Mají ji vyličiti jako ilusi povrchního ještě lidstva, které neproniklo k jádru věci. Za druhé mají široce vypovědět, jak vznešenému cíli slouží nesvoboda, která byla zavedena.

Snad opravdu vznešenému. V tom vůbec se liší absolutismus ruský od absolutismu německého. Ale my zde zatím zabýváme se samotným faktem svobody a zkoumáme, jak jest rozšířena. Tu není pak pochyby, že na mapách svobody ruské území zasluhuje býti pokryto barvou černou. Není pochyby ani o tom, že za vznešeným cílem jde se tam způsobem, který činí život současníků co nejméně vznešeným, ba nicotným. Ostatně absolutismus, který byl nastolen, aby sloužil cíli vznešenému, může zdegenerovati a sloužiti cíli nevznešenému. Velmi mnoho komunistů míní, že právě taková proměna se již stala s absolutismem ruským. Ať mají pravdu nebo nemají, jsou bezmocní. Dali všechnu moc do rukou diktátorovi, a ještě žádný diktátor neodešel do ústraní jen proto, že se snad, podle úsudku druhých, rozešel s pravdou nebo se vznešeností. Pokud pak toho se týká, že svoboda jest snad iluse, to jest myšlenka, jaká může vzkličiti jen v hlavě někoho, kdo se do nesvobodných poměrů nedostal,

nebo, dostal-li se, má z toho prospěch, jsa sám vysoce postaveným nástrojem nesvobody. Jestliže však někdo již svobodu ztratil, rychle ztrácí také myšlenku (která by mohla býti jeho poslední útěchou), že svoboda není více než iluse. Rozdíl mezi vlastní vůlí a cizí, mezi volností a vězením, mezi životem a popravištěm jest tak citelný, že, zažil-li to někdo, nemůže přisvědčiti zchytralému tvrzení všech diktátorů a kandidátů diktátorství, že by na svobodě bylo něco ilusionistického. Tisíce ruských komunistů, kteří dříve disciplinovaně odříkávali předeepsanou říkanku o „svobodě-ilusi“, pocítilo nyní v sovětských věznicích, jak bolestně se jim ztráta svobody zařizla do masa, a nejsou už ochotni říkati, že mříže v oknech jejich cel jsou iluse.

Podstatou tohoto pojednání jest these, že se způsobem, jakým sovětské Rusko uspořádalo majetkové poměry, bylo by možno se i smířiti, že však by nebylo čestno se smířovati s lidským typem, jaký vytvářelo. Třetí internacionála — na niž mysliti odděleně od sovětského Ruska může jen člověk, kterému by se podařilo mysliti na drápy odděleně a beze vztahu k tygrovi — snažila se produkovati člověka, který vedle toho, že by byl popřením všeho špatného v evropské kultuře, by byl také popřením všeho dobrého, co v ní bylo. Tento vzorný komunistický člověk měl viděti největší svůj prostředek v nenávisti. To byl Archimedův bod na vypáčení světa ze starých kolejí, který mu odkázal Lenin. Kdyby se vyskytl ještě nějaký horší prostředek, než nenávisť, měl i po něm vzorný komunistický člověk bez rozpaků sáhnouti. Všechno mělo býti na konec ospravedlněno politickým úspěchem, po kterém přestanou všechny debaty. Byl tedy zamilovaný člověk sovětského Ruska a Třetí internacionály vychovávan tak, aby celým svým bytím nejlépe se hodil k jedinému: k občanské válce, k boji na barikádách, k teroru. Co z evropské kultury nadto uvázlo v člověku, bylo tímto směrem prokřelo, zhanobeno a vystaveno k posměchu. Aristokracie ducha byla o nic méně nenáviděna, než aristokracie rodu nebo peněz. Plebejství bylo hýčkáno a podporováno. Celý svět měl býti hmotně i psychologicky sešroubován na úroveň nejzaostalejší vrstvy — dělníků. Vše, co tuto úroveň o vlas přesahovalo, bylo podezřelé. Nekvalifikovaní dělníci byli tomuto směru milejší než kvalifikovaní, zaostalý východ milejší než pokročilý západ, poněvadž tam bylo více naděje na revoluci. Český spisovatel zhanobil se tím, že ve službách tohoto směru zapěl píseň o „bezumstvu chabřých“, to jest o nerozumu a nevzdělanosti těch, kteří jsou ochotni vléci své hnáty do revolučního boje. Absurdní rovnost měla býti zavedena. Každý podvod a lež byly dovolovány. Byl vydán apel na vášně, jaký evropská kultura ještě nezaslechla. Pudy zaostalé vrstvy byly systematicky vydražďovány.

Ne, není možno ani při jubileu sovětského Ruska nevpomenouti této hučící a špinavé potopy. Kdo nevpomíná, zrazuje. Jako oni, i my máme své ideály, a netřeba se rozpakovati.

Nyní, pravda, valně zestárl všechn ten démonismus, který kdysi k sobě přitahoval vedle skutečných socialistických bojovníků také všechny úchylné charaktery světa. Úchylné povahy letí nyní za jiným světlem: za fašismem. Kdesi a odkudsi objevila se v sovětském Rusku ona bytost, kterou staří bolševici nazývali maloměšťákem, a pomalu a nenápadně

ovládla jeho instituce. Poněvadž se tak stalo v zemi, kde všechny dveře byly hlídány dvojnásobnou hlídkou, aby se tam maloměšťák nevetřel, mělo by to býti považováno za zázrak nebo aspoň za neskonalou obratnost maloměšťáckého živočicha.

Pravda jest jiná: to, co bylo kdysi slavnostně prohlášeno za maloměšťácké tendence, ve skutečnosti nikdy neopustilo půdu sovětského Ruska. Proč? Poněvadž ji neopustil člověk. Lidská povaha zvítězila nad původními sovětskými institucemi. Staří ruští komunisté byli příliš domýšliví na své schopnosti rychle pozměnit vlastnosti lidského rodu. Tvrdili, že je k tomu třeba diktatury. Nuže, měli svou diktaturu, plných dvacet let ji měli. Mohli dělat, co chtěli. Všechna státní moc, neobyčejně nelibostná, byla zaměstnána hlídáním pokořeného a pobitého maloměšťáka. Na jeho straně nestálo nic — mimo zákony lidské povahy ovšem. Kdo má tuto sílu na své straně, podryje dříve nebo později i systémy, které se zdají nejpevnějšími, poněvadž se obklopyly všemi druhy politické policie a mimořádných vyšetřovacích komisí.

Jen nejponiženější a nejoficielnější komunistka může tvrdit, že v Rusku nenastal žádný odvrát od původního Leninova programu. Ostatní zaměstnávají se tím, že zjišťují a honí vinníka a osobního původce této proměny. Není ho. Sám Stalin se jen křečovitě drží okrajů člunku, v němž sedí, aby nevyšel. Trochu vede a více jest unášen. Snaží se udržeti krok s nějakou, patrně i jemu neznámou silou. Žádný rozumný člověk nebude věřit ani v náhodu. Nikoliv náhodou se stalo, že sovětské Rusko dospělo jinam, než dospěti zamýšlelo. Než bychom takto bloudili, hledejme raději historické zákony.

Jeden z těchto zákonů by už mohl být ze vsí historické zkušenosti znám: každá revoluce, která překročí určitou mez, znesitelnou současně lidské povaze, se zaráží ve svém rozběhu a vrací se k nějakému stadiu, jež už kdysi netrpělivě přeskočila. Sám Trocký, který má nyní dosti času rozmyslet se, praví, že nebylo ještě revoluce bez restaurace. Kdo, kromě oněch ponižených komunistů, by neviděl, že také sovětské Rusko stojí před nějakou restaurací? Neznáme ještě obrysy, v nichž se uskuteční. Ale víme už, proč se uskuteční. Poněvadž ani lidská příroda nesnese náhlých skoků. Poněvadž všechny prudké a náhlé změny jsou spojeny s utrpením a musejí býti provázeny násilím, které se během doby unaví a povolí svou železně sevřenou pěst.

Ať už však konečný výsledek ruských dějů dopadne trochu výše nebo trochu níže, poučení, pro které se obětovala tato země, nevymizí z vědomí světa. Toto poučení zní, že je možno — nebo bude možno — hospodařiti také jiným způsobem než kapitalistickým. A toto poučení není vyvráceno ani těžkými obětmi, které za ně musil zaplatit ruský lid. Rozvoj, k němuž socialistický režim přivedl ruskou průmyslovou výrobu v době, kdy celý ostatní svět se trásl v krizi, nebude zapomenut a musí býti oceňován jako úspěch tohoto režimu. Pětiletky byly největší záměrné budovatelské úsilí v dějinách lidstva. Málem by byly svým příkladem ostatní svět vyvrátily z kořenů. Jako jsme nezamčeli ohyzdné rysy bolševismu, ani toto není nám dovoleno zamčlet. Ruští komunisté ovšem neudělali většinu z toho, co chtěli udělat: neodstranili peníze, nezavedli rovnost ve mzdách ani v užívání darů života a civilisace. Jedním slovem, nepodařilo se jim uskutečnit komunismus. Před patnácti lety na-

psal Lenin: výraz „socialistická republika“ označuje dnes u nás odhodlání uskutečnití přechod k socialismu. Nuže, nic více, ale ani nic méně jest pravda také dnes. Ačkoliv sovětské Rusko v přemnohém ohledu nastoupilo cestu zpátky, cestu, která je spíše přiblíží světovému průměru, přece nerozbouralo všechny bašty, jež postavilo, přece nevrátilo a, jak se zdá, ani nehodlá vrátit výrobní prostředky soukromým vlastníkům. Zírajíce na to, musíme přiznati, že přes všechny zvraty základní socialistický fakt dosud trvá. Podařili se ještě zvýšiti životní úroveň lidu, podařili se zmocni oposici, jest snad možno odvážiti se prorocťví, že socialistický experiment na východě — v dnešním svém ovšem zredukovaném rozsahu — je zachráněn, pokud jde o čistě hospodářské nutnosti. Pak nechť tento systém volně a v plném rozvoji svých sil konkuruje se systémem kapitalistickým a lepší nechť zvítězí. V zájmu lidstva není žádný jiný výsledek, zejména ne násilné potlačení socialistické zkoušky. Lidstvo ve svém celku chce zvědět pravdu a míti z ní prospěch. Dospěje k ní jen tehdy, bude-li možno nejen jednomu, nýbrž oběma systémům volně rozvíjeti své vnitřní síly, z nichž jedny spočívají na osobní podnikavosti, druhé na ústředním plánu. Jen tak bude možno srovnávati a lepší podržeti. Nespolehneme se na slovo žádného slavného muže z toho nebo z onoho tábora. Chceme vidět výsledky. Chceme, aby k nám promlouvaly číslice výroby a vzezření lidí.

Ovšem, ani tato vyhlídka není v Rusku ještě zcela zabezpečena, ani když žádný vnější násilník nebude chtít nebo moci zasahovati do vývoje této země. Jubilující Rusko je zapleteno do těžkého vnitřního zápasu, jehož konce není dosud možno dohlédnouti. Ze zabíjení, které se jako lavina rozšířilo po celém ruském území, je patrné, že každou oposici, i takovou, jakou by demokracie klidně snesla, tam dosud považují za smrtelně nebezpečí. Po dvaceti letech diktatury to je všechno jiné, jen úspěch nikoliv. Došli politicky tam, že každou oposici musejí trestati smrtí nebo se v Kremlu trásti strachy. Co je proti tomu dar jakéhosi volebního práva, o němž je zřejmo, že se od něho očekává jen vyslovování souhlasu s diktaturou, tak, jako to i Hitler očekává od hlasování, k němuž jednou za čas Němce připouští? Tento vnitřní politický zápas by i mohl sovětské Rusko posunouti jinam, než by je posunul hospodářský vývoj sám.

Vždyť Rusko zbavuje se nyní politické základny, na níž stálo od roku 1917. Do velké míry je to skok do tmy. Oposice, již starý komunismus provozuje proti Stalinovi, učinila diktátorovi nezbytným zbavit se tohoto starého komunismu. Jemu platí všechna krvavá persekuce, která je světovou sensací posledních dvou let. Co však učiní, ba musí učiniti režim, zbavující se své staré základny? Nepochybně musí hledati a naléztí základnu novou. Jaká může býti tato nová základna v Rusku? Jest tu, pravda, značný počet byrokratických existencí, které mohou dáti novému režimu kostru. Ale režim mimo to potřebuje i svaly a maso. Je v Rusku všech věcí už konec, nebo stojí tento režim před potřebou velkého vyrovnání se sedláky, aby si opatřil věrné zástupy, bez nichž ani diktátor se dlouho neudrží? Kdyby došlo k vyrovnání se sedláky, nemohlo by se to státi jinak, než za cenu pronikavého kompromisu s jejich majetkovými pudy. To by byla číra v hrázi, již by se mohlo do Ruska vlítí i jiné, nesocialistické uspořádání majetkových poměrů.

literatura a umění

Karel Honzík:

Občané, potrebujete architektů!

Co vědí široké vrstvy o architektovi?

Je málo osob, kterým je naprosto jasno, co to je vlastně architekt. Mnoho jich má neurčitou představu o tom, že je to osoba, která navrhuje domy nebo zařízení bytů. Mají za to, že architekt opatřuje průčelí domů řadami sloupů, že si vymýšlí vzorky tapet nebo rozmanité stolečky pod kaktusy. Také si představují, že architekt maluje ochotně na ukázkou obrázky domů se zahradami nebo obrázky zařízených pokojů. Ale mnoho lidí se ovšem domnívá, že architekt podle těch obrázků sám domy provádí, čili, že stavitel a architekt jsou jednou a touž osobou. Je to pochopitelné. Vždyť se denně setkávají a seznamují se staviteli a zednickými mistry, kteří se představují jako architekti a mají tento titul na visitkách, vývěsních tabulích a prospektech. Jsou dokonce i truhláři nebo majitelé nábytkových firem, kteří sami vyrábějí nábytek, prodávají záclony — a současně dodávají i návrhy. I ti kladou ve většině případů titul architekta před své jméno. Titul architekta není totiž zákonem chráněn, jako titul advokáta nebo doktora medicíny.

Stav architektů trpí nesmírně touto neujasněnou pozicí ve společnosti a není řídkým zjevem, že architekt začne pochybovat o tom, zda jeho zařazení do hospodářského života má vůbec nějaký reálný podklad. Ba jsou i případy, kdy je doháněn k úmyslům sebevražděným.

Rozhlédněme se po lešeních, za nimiž se staví domy a uvidíme, že většinu domů navrhovali stavitelé. To není jen náhodný dojem. Šetřením na stavebním úřadě v roce 1935 bylo zjištěno, že projekty, předložené se žádostmi o povolení stavby, pocházejí jen v mizivém procentu od architektů. Jaká je toho příčina?

Architekt je příliš novým povoláním.

Nikdy problémy architektury nebyly tak živé, jako dnes. Vedle technických vynálezů, vedle filmu, vedle vědeckých výzkumů, radí se architektura mezi přední činitele moderní kultury. Málokterý obor je naplněn takovou aktivitou a ruchem. Soutěže na velké úkoly stavby měst nebo na plány budov, jsou obesílány nebylým počtem podnětných návrhů. Kongresy, spolkové schůze a kroužky architektů jsou elektrisovány tvořivou silou a vášní k myšlení, s jakými se nesetkáme v druhých oborech. Nejiniciativnější duch moderní společnosti tu je kondensován v jejich řadách. Mnoho okolností nasvědčuje faktu, který tu vyslovím, ať se zdá sebe podivnějším, že totiž povolání architekta je povoláním novým a že právě pro tuto jeho novost si většina občanstva, ani vláda neuvědomují jasně jeho úkoly a jeho poslání.

Specialisace architektů,
jako důsledek dějinného vývoje.

Pojem architekta není sice nový, vystupuje v dějinách stavitelství všech věků. Jenže tehdy architekt byl vskutku i stavitel. Mezi oběma nebylo rozdílu.

Mohl by mi tedy někdo právem namítnouti, že nechápe, proč mají být tyto pojmy dnes odlišeny, když

byvše spojeny, prokázaly tak cenné služby společnosti. Na to odpovím poukazem na dobu ještě dřívější, kdy nebylo rozdílu ani mezi spotřebitelem, stavitelem a architektem. Neboť původně si každý budoval svůj dům sám a dokonce byl i svým malířem a sochařem, neboť svůj dům zdobil a kreslil na jeho stěně znaky a obrazce. Byla ostatně doba, kdy byl i svým vlastním advokátem v rozepřích a svým vlastním krejčím.

Vzrůstající složitostí lidského společenství se vzdával jedinec celé řady úkonů a svěřoval je osobám jiným. Architektura je plně zasažena tímto procesem specialisace teprve v minulém století, který se dokončuje v současné době. Dospěli jsme k tomu stupni vývoje, kdy se osoba navrhovatele odštěpuje od osoby výrobce a podnikatele.

Pokusím se popsat onu složitost stavebního oboru, která vedla k naznačenému rozštěpení. Uvažme tu okolnost, že stavitelství středověku a počátku novověku se omezovalo na několik málo stavebních typů, jako byl: hrad, kostel, zámek, palác, opevnění. Tyto typy stačily pro všechny formy života dlouhou dobu. Povšimněme si, že novodobý dům městského občana byl dlouho jen kopií šlechtického paláce. Ze i úřady a školy byly instalovány ve stavebních typech, které nelze nazvat jinak, než adaptací šlechtického paláce. Totéž platí o obchodech nebo dílnách. Teprve v posledním století se velká dílna osamostatňuje jako typ továrny. A ještě done dávna úřední budova zachovávala typ paláce.

Ve dvacátém století vidíme náhlé a prudké uvolnění: jednotlivé formy života i práce si vytvářejí své individuální stavební typy, kterých je už dnes celá řada: škola, sanatorium, vila, nájemný dům, hotel, nádraží, úřad, obchodní dům, museum atd.

V rozrůzněné soustavě moderního života vytváří si každý obor naší činnosti celou řadu zvláštních a speciálních potřeb a pravidel. Každý životní typ si tedy vynucuje svůj vlastní typ stavební, který se časem a právě působením architektů zdokonaluje, až se stává jakýmsi dokonalým nástrojem pro určitý účel. V každém typu bude třeba uvažovat o jiných podmínkách osvětlení, vytápění, větrání nebo technických zařízení. Tímto nesmírně obsáhlým úkolem se musí zaměstnávat specialista, jehož hlavní zkušenost spočívá ve znalosti všech možných životních úkonů, které lze v hrubých rysech rozdělit na bydlení, práci a zotavení.

Tímto specialistou, jakého dřívější stavitelství neznalo, je právě architekt.

Je více než malířem perspektiv, více než zdobitelem průčelí; je znalcem celého života, celého provozu, jeho mechaniky. Jen na podkladě těchto znalostí může navrhovat takové plány domů a měst, v nichž by obyvatelé našli komunikace, prostory a zařízení, které potřebují.

Ale jemu nejde jen o to, aby se člověk n e j a k dopravil na potřebné místo, aby tam n e j a k odbyl svou práci či odpočinek. Jemu jde o to, aby se to dalo racionálně, bez tření a křížování, beze ztrát energie — krátce jde mu o formu životních úkonů. V tom je jeho sociálně-kulturní poslání.

Je jakýmsi tykadlem spotřebitelovým, zkoumá jeho potřeby (které on sám už není s to si utřídit a ujasnit sám), domýšlí je až k úplnosti a k nejlepší formě. Je to jeho úloha, ať už jde o pouhé zařízení bytu, o plán domu, celé čtvrti, či o přestavbu města nebo celého kraje.

Ale architektův úkol tím ještě není vyčerpán. Neboť jeho úkolem je i formování hmoty, která je životu ve službách. Formuje domy, aby byly nejlepšími nástroji

bydlení, práce a odpočinku. Formuje nábytek, aby byl nejlepším nástrojem pro nejrůznější úkony obývání.

Mezi nářadím, kterého denně užíváme, není sebemenšího předmětu, na jehož utváření by neměl vlivu. Vezměme si za příklad kliku. Tento nástroj k otevírání dveří by mohl být sestaven jako pouhý hranatý kus železa, zahnutý v pravém úhlu. Ale architekt vede výrobce k tomu, aby jej ohladil a dal mu tvar otisku dlaně.

Průmyslový projektant.

Je celá řada výrobků, o nichž se domníváme, že jsou dokonale zpracovány bez účasti architektovy. Ale je to omyl. Na stěně naší koupelny máme osazen elektrický ohříváč vody, který byl k nám zanesen z Ameriky. Je to hladký nástroj, dukovaný krémovou barvou, jehož páky a trubky se lesknou niklem. I nad tímto předmětem přemýšlel architekt, kreslil jeho obal, volil zbarvení a opracování. Proto působí dojmem čistoty a úhlednosti. Americké továrny dobře zpozorovaly, že konsumenty si vybírají právě ty výrobky, které jsou tak pečlivě domyšleny. (Zdůrazňuji, že tu nejde o nějaké zdobení, nýbrž jen o holý technický tvar.) Proto jsou architekti továrnami vyhledáváni. Jenže v Americe jim neříkají architekti, nýbrž „Industrial designers“, což je, přeloženo do češtiny, tolik, jako průmyslový projektant. Jsou to ty osoby, které zprostředkují mezi výrobou a spotřebou. Neboť vědí nejen, jak předmět má být vyroben, ale jsou jaksí sami zástupci spotřebitelů: odhadnou obtíž, jaké by mohly nastat v provozu a manipulaci, při čištění a konečně trvají i na pečlivém a vzhledném dokončení, čili finiši výrobku.

Ani automobilové karoserie nevycházejí dříve na trh, dokud si s nimi nepohrál projektant, dokud nepřezkoumal pohodlnost sedadel, dokud nezvolil úpravu vnitřní výbavy vozu. O jednom takovém projektantu karoserie existuje dokonce anekdota. Je jím Otto Klein, který pracoval pro Forda. Jeho karoserie nabyly v Americe velkého věhlasu. Kdo měl karoserii označenou jeho začátečními písmeny „O. K.“, byl vždy spokojen. Pověst praví, že od té doby znamená pro Američana „O. K.“ totéž co nejlepší kvalita nebo „vše v nejlepším pořádku“. Není dnes amerického filmu, v němž bychom toto O. K. neslyšeli, jako citoslovce přitakání.

Společnost potřebuje architektky, ale neuvědomuje si to.

A nyní bych se rád otázel spotřebitelů, zda nechtějí, aby jejich města, jejich ulice, náměstí, jejich domy a byty byly dokonale promyšleny a formovány architektem, který jim věnuje čas, péči dlouhého pozorování a všechnu svou vynalézavost?

Cožpak netrpí denně tito spotřebitelé zmatečnou složitostí života, cožpak si nestěžují stále do nebezpečí křížovatek špatně uspořádaných, nepadají pod vozy a nejsou obětmi srážek, cožpak netrpí tím, že procházejí paterými dveřmi z ložnice do lázně, že mají vypínače a lampy na nesprávných místech, že mají tmu v pokojích, že je židle tlačí, že nemají místo, kde by uskladnili své nářadí, že jim káva teče z konvic na ubrus místo do šálků? Trpí tím, ale neznají východiska. A přece je tu architekt, který předem myslel na všechny tyto obtíže a který ví o východisku. A přece stojí nečinně na křižovatkách, dívá se bezmocně na špatné domy a byty, v nichž jsou lidé uskladněni, nazývajíce to bydlením.

Spotřebitelé prostě o nich nevědí.

Renesanční šlechtic, majitel zámku, si dobře byl vědom toho, jak nezbytně potřebuje někoho, kdo by pečoval o vybroušení jeho životních forem, jeho hmotné kultury. Měl svého stavebního umělce, který ho provázel zahradami, který obcházel krajem a městem, oddán cele pozorování života, který prorážel průchody a aleje, otevíral náměstí, uzavíral důvěrná místa, zdokonaluje život i služebnou hmotu.

Má snad přenesení vlády z rukou jedné třídy do rukou zástupců lidu znamenat úpadek této hmotné kultury? Máme takto resignovaně soudit o vlastní době? Nikoliv, chceme věřiti, že jde právě o rozšíření hmotné kultury mezi nejširší vrstvy lidu.

Občané moderních států mají mít krásná města, krásné domy a parky, jako někdejší vládcové měli krásné zámky a zahrady. Vždyť také proto zbudovali velké školy pro výchovu svých architektů. Jenže, jakmile architekti opustí tyto školy, očekává je osud nezaměstnaných.

Kapitola praktická.

Konečně je třeba hovořiti i k těm čtenářům, kteří by chtěli mít nějaký hmatatelný, t. j. nejspíše finanční doklad o potřebnosti architektově. Těm věnuji tuto kapitulu.

Domnívá-li se někdo, že přijetím projektu od stavitele (a to většinou t. zv. zdarma) ušetří honorář architektův, je na omylu. Předně opakuji, co jsem již naznačil: Připravuje se o výhody pečlivě promyšleného plánu, na němž pracovalo více osob atelieru architekta a po dobu nepoměrně delší, než je to možné v kanceláři stavitelské. (Kdo se pak domnívá, že projekt lze objednat večer a ráno ho obdržeti, jak je to zvykem u nás, počíná si neprozřetelně a zkracuje sám sebe.)

Předpokládám ovšem, že ani tento důvod nebude postačující: neboť jakým hmotným měřidlem zjistiti nevýhody půdorysu nepraktického před praktickým, zařízení nepohodlného před pohodlným, bytu studeného před bytem obyvatelným a útulným? Žádný počtář nemůže tyto hodnoty převáděti na hodnotu peněz a je tedy nutno spoléhati na zdravý úsudek. Je možno ještě prokázati výpočtem, že levnější je zařízení dražší, avšak trvanlivější. Jsou však ještě jiné výhody projektu architekta, které lze finančně opodstatniti. Je nutno vysvětliti, jaký zájem má stavitelská firma na tom, aby sama zhotovovala návrhy. Projekt má pro ni předně akviziční význam: získává si přízeň klientovu nabídnutím projektu zdarma, jeví se jako přeochoťný služebník svého zákazníka. Při tom zákazník neví o tom, že režie kanceláře s projektem bude nutně roznesena mezi položky za výkopy, zdivo, beton atd.

Stavitel kromě toho může ve svém vlastním projektu uplatniti určité hmoty, a to nikoliv proto, že jsou pro daný účel nejlepší, ale proto, že mu byly někde výhodně nabídnuty nebo proto, že je má ve skladišti a rád by se jich zbavil. Architekt naproti tomu sleduje zájmy svého klienta, zkoumá jeho požadavky a volí ty hmoty a ta zařízení, která shledal pro daný účel nejvhodnějšími. Spolu s ním pak provádí nestranný výběr z cenových nabídek stavitelských firem — čímž dociluje úspory, jež často převyšují daleko jeho honorář. Při provádění stavby dohlíží na to, aby stavba byla zhotovena v té kvalitě a formě, v jaké jím byla navržena.

S—O—S architektů.

Pokusil jsem se vylíčiti zvláštní stav, kdy architektů je společnosti nutně zapotřebí a při tom nikdo o tom

neví. Je veľká stavebná konjunktúra, ale architekti majú trvalou krízu, pretože väčšinu stavieb na súkromom trhu navrhujú stavitelia. Architekti teda kreslia plány na papieri, pracujú teoreticky, vymýšľajú si pohodlné domy a ideálne mestá, k ktorým uskutočnenie je nikdo nevoľá.

Jen tam, kde jde o složitější, nebo větší úkol, je jim poskytnuto dobrodíní, že mohou zadarmo vypracovati pro stát nebo pro nějakou veřejnou instituci návrhy ve veřejné soutěži. Tu pracují s nadějemi (které se podobají nadějím majitele losu), že se jim podaří vystihnouti náladu poroty, nebo že udeří na strunu nějaké konvence, a že jim bude vržena cena, která se leckdy podobá almužně. Vědí předem, že jejich návrh nebude nikdy uskutečněn, a když, tedy v důkladném zkomolení. Když jim dojdou peníze a nemohou se zúčastniti ani hazardní hry veřejných soutěží, utíkají se k podporám rodin, do úřadů, kde konají jinou práci, než pro kterou byli povoláni. Stávají se námezdnými silami ve stavebních kancelářích, nebo u těch šťastnějších kolegů, kteří mají velké obchodní, příbuzenské a politické styky. Stát, který vydrží velké školy pro výchovu architektů (jsou dokonce tři) přihlíží netečně k osudům tohoto stavu. A přece vlády jiných zemí si povšimly tohoto neudržitelného stavu, aby povolání — tak eminentně kulturního poslání — bylo zcela vyřazeno z hospodářského života. V některých státech americké unie (jako Illinois), Rumunsko, Německo, Polsko a Belgie učinily již vlády zákonná opatření, aby provádění bylo odděleno od projektování. Kdo stavbu provádí, nechť se věnuje cele tomuto výkonu, který si sám žádá plného soustředění a nechť přenechá projekt jiné osobě. Veřejnost i vláda si musejí uvědomiti, že obojí je dnes už neslučitelné. (Daleko více si to uvědomují někteří moderní podnikatelé, kteří odmítají prováděti projekty, nebo to považují pod svou úroveň, aby získávali zakázky podbízením architektonických návrhů.

Toto pojednání nemá za účel dovolávati se citů čtenářových, ale jeho zdravého rozumu a úsudku. Nemá rovněž za účel, aby pronášelo zaslžené nářky nad skomírajícím stavem architektů, ale prostě chce zdůrazniti jejich potřebnost. Všude, kde architekti zasáhli nějakým způsobem do výstavby měst, vidíme zřejmé zvýšení úrovně stavebních a životních forem. Ostatně i stavební produkce, na níž architekti nemají účasti, nese stopy zřejmého jejich vlivu a to právě tam, kde dosahuje vyšší úrovně.

Je tedy protismyslné, aby architekti přihlíželi nečinně k tomu, jak jejich myšlenky a objevy jsou exploatovány na všech stranách, jak jsou prováděny kuse, s nepochopením a hroznou banalisací.

do ba a lidé

Leslie Hill:

Děkuji za optání

(Angličané o Československu.)

Nejdříve musím s největší rozhodností prohlásit, že, tisknu-li v tomto článku, co různé společenské vrstvy Anglie vědí (nebo nevědí) o Československu, nečiním tak v žádném případě proto, abych vystavoval nevědomost svých krajanů. Je to spíš proto, abyste se dozvěděli sami, co by mohlo Angličany zajímat, a v čem, když se jim nedostává vědomostí, je můžete osvětit.

Před nějakým časem jsem sepsal malý dotazník, vybral si adresy třiceti lidí v Anglii, tak, aby každá třída byla vskutku zastoupena, a poslal jsem jej do Anglie.

Dotazník zní takto:

DOTAZNÍK.

Je nám milejší, neodpovíte-li na otázku vůbec, než byste pro odpověď sháněli materiál, nebo se na ni dotazovali jiných. Budete-li si to pamatovat, prokážete nám tím velkou službu.

1. Kdy jste se po prvé dozvěděl o Československu?
2. Můžete s naprostou přesností říci, kde tato země leží, aniž byste předem se díval na mapu? Kdo jsou její sousedé?
3. Víte něco o následujících věcech:
 - a) Politické postavení Československa dnes?
 - b) Literární a umělecká díla, vytvořená jejími občany?
 - c) Hlavní a typické československé výrobky?
4. Víte něco o dějinách těch zemí, tak zv. „historických“, nebo vůbec o zemích, z nichž sestává Československo?
5. Které osobnosti z československého politického, vládního nebo literárního světa znáte z novin, z doslechu, četby a pod., nebo o kterých jste jen slyšeli mluvit?
6. Co víte o Československu s turistického hlediska?
 - a) Historická města a zámky?
 - b) Přírodní krásy?
 - c) Lázně?
 - d) Stav cest pro motoristy?
 - e) Sportovní střediska. Možnosti pro lov a rybolov?
7. Jak si představujete Čechoslováky, jejich zvyky atd.?
8. A nakonec malou fantasií. Povězte nám, co víte o „Bohémcích“ (pozn. autora pro české obecnostvo: anglicky se Čechy jmenují Bohemia a jejich obyvatelé jsou tedy „Bohemians“, což znamená též — Cikáni, Bohémové), nebo, chcete-li, Čechů? Mohli byste rozpoznat Bohémce v české společnosti? A pakliže ano — jak?

Kdybyste náhodou nemohli zodpovědět žádnou z těchto otázek, povězte nám, prosím, jaká je vaše všeobecná představa o této zemi.

Praktické, ale celkem suché otázky. Mohl bych je okořenit trochou humoru a přišly by Angličanům víc vhod. Věděl jsem to, když jsem je psal, ale chtěl jsem, aby vzbudily právě takový ohlas a zájem, jaký anglický čtenář věnuje zahraničním záležitostem ve svých novinách. Proto se rozumí samo sebou, že jsem se snažil předvídati (dosti správně), od koho mohu dostat odpověď. V celku jich bylo dvacet.

Kdy Angličan mluví.

Od nižších tříd se mi odpovědi nedostalo. Jejich noviny jsou obrázkové, se snadno porozumitelnými titulky, oznamujícími novinky, a leckdy sensačně zbarvené. Prostý člověk, pocházející z londýnských cockneyů, postavený před dotazník, jako je výše uvedený, vyjádřil by naprosté překvapení a zeptal by se: „Zač mne u všech všudy mají?“ nebo vzal by na sebe tvářnost nejvznešenější lhostejnosti. Konec konců nemá to nic společného s jeho prací a je to — nu — jen takový oběžník. Je mi líto, že nemohu nic podobného v tomto směru podat, neboť tyto odpovědi by mohly snad být dosti jadrné a oplývat vtípem. Cockney — tento londýnský pepík, je velmi praktický a chytrý pán ve své vlastní a zvláštní sféře, ale na tom se také zastavuje.

Budete-li tyto odpovědi čísti, musíte si zapamatovat, že se Angličané celkem velmi vyhýbají odpovídat na otázky. Dávají přednost poslouchání. Člověku, který klade s jejich hlediska příliš mnoho otázek, se vyhýbají. Nejlepší cesta, jakou nejreservovanější z nich mohou být přinuceni, aby vyjádřili svůj názor, je klidný styk s nimi po dobu celých měsíců. Člověk je v Anglii opatrně pozorován, ať si to uvědomuje nebo ne. Důvěra tam nabývá skoro formy pocty. Důvěřovat znamená — mluvit. Dejme tomu, že se obrátíme s otázkami na tu nejlépe informovanou osobu. S největší pravděpodobností jednoduše odpoví, že o otázce ví velmi málo, a s tím vás propustí. Je těžko vysvětlit — proč, ale pokusím se vám to vyloužit. Budu při tom míti na mysli určitou známou mně osobu.

Pokud se týče rodiny tohoto muže, stojí za ní silná energie a slavná intelektuální tradice. V dětství ho patrně naučili, že se nemá vypichovat, ale místo toho dát lidem příležitost, aby po dlouhém styku s ním si uvědomili pomalu jeho cenu. To bylo ovšem v dětství. Ve škole a na universitě se naučil tomu, co znamená čest a rozvaha při rozmluvě. Shledává, že čím více se učí, tím méně ví, a je si hluboce vědom tohoto nedostatku. Nebude proto užívat příliš důrazných tvrzení, ale dovolí si jen nadhodit nějaký návrh a při tom dosti jemně. Vypadá vůbec tak, jako by věděl málo, ačkoliv snad je mnohem lépe informován, než mnozí jiní. Takový muž může dokonce rozčítit svým klidem člověka, který je nakloněn vyjadřovat se otevřeněji. A teprve tehdy, jsou-li fakta nějak pokrivena, vloží se nejkřivější a nejvěcnějším způsobem do toho a postaví věci na jejich pravá místa. Snad také položí při tom štipulavou otázku nebo protiotázku. Tu se člověk začíná cítit dosti hloupě a chápe, že ze sebe dělá blázna. To je jeden typ muže.

Znám vynikajícího novináře v Londýně — staršího pána a velmi nevšední osobnost. Předstírá, že neví nic. Vypravuje živě naprosto neškodné a jednoduché historky a je vždy nakloněn býti podivínským. Člověk ho konec konců začíná považovat za trochu slabomyslného. Slyšel jsem jednoho dne, jak jeho žena diskutovala o umění, avšak on kladl jen směšné otázky, jak to lidé s docela různými postaveními v životě v Anglii dělávají, ale nikdy jsem neměl ani zdání o tom, co myslí sám. A přece jsem po letech shledal, že může být opravdu velmi vážný a že je znalcem věcí každým svým coulem. Jeho opakem je Bernard Shaw, který ví všechno.

Znal jsem ještě v mládí jiného pána s velmi dobrou hlavou, zámožného člověka, věnujícího se dobročinnosti. K největšímu překvapení jsem ho někdy nalézal, jak hraje, nebo baví hosty gumovými prasátky nebo malými opičkami, které běhaly po podlaze a drbaly se. Ten také mluvil jen o věcech nejprostších, a přece jen byl ctěn po celé Anglii, byl skvělý při vyřizování svých záležitostí a při tom bystrý smířčí soudce. Takoví jsou Angličané, reprezentující jistý národní typ.

Pak ovšem je tu velký počet obyčejných lidí, jejichž zájmy jsou jen místní a kteří, jsou-li postaveni před takové otázky, nedovedou pochopit, proč by se měli starat o záležitosti na druhé straně kanálu. Ale uvítají velmi dlouhé s o u k r o m é dopisy z ciziny, popisují zemi, a pravděpodobně na ně odpovědí řadou otázek, lačnice po informacích. Zas jiný typ.

Zachováte-li to vše v myslí, pochopíte, proč mi odpovídali Angličané tak, jak to učinili. Musím ještě poznamenat, co je dosti charakteristické pro můj národ. Všichni byli tak dalece poctiví, že se neptali jiných, nebo nenahlédli k své informaci do slovníků, neboť jsem prosil, aby tak nečinili. Poznáte to ostatně z odpovědí.

Nota bene: dotazník byl rozeslán a zodpověděn před nemočí presidenta Masaryka.

První odpověď přišla od Florence Ayleward, nejstarší a snad nejznámější anglické skladatelky. Neodpověděla na dotaz, ale píše nám v dopise:

„Nemohu psát mnoho, klepe se mi tolik ruka. A obávám se také, že nemohu zodpovědět váš dotazník, neboť nevím zhola nic o Československu! Když jsem se učila jako dítě zeměpisu, neslyšela jsem o něm nikdy nic a s výjimkou Dvořáka nevím nic o jeho hudbě. Je mi tak líto, že nemohu vám pomoci, ale už je to tak. Nechodím teď skorem na koncerty, slyším všechnu svou hudbu z rozhlasu. Můj příjmač nemá krátké vlny, jinak bych si tak ráda chytla vaši pražskou stanicí. Víte, jsem teď stará žena — je mi 75 — a mé zdraví nestojí za moc.“

A zase se omlouvá, a píše: „Nemyslete si, prosím, že, píši-li tak málo, činím tak z nedostatku zájmu. Těším se na všechno, co mi můžete o Československu povědět.“ Věřím jí . . .

Dopis, který jsem dostal od *Alana Braye, L-td*, u něhož jsem kupoval v Londýně košile, je typickým pro ochotu, s níž se setkáváme v londýnských obchodech:

Drahý pane!

Následující odpovědi jsou to nejlepší, co jsme mohli dokázat.

1. Ze školy, novin a Společnosti národů.
2. Tato země leží na jih od Německa; jejími sousedy jsou Rakousko, Německo, Švýcarsko a Rumunsko.
3. a) Je to republika.
b) —
c) Hedvábí a látky, hlavně pak laciné rukavice a napodobeniny šperků.
4. Původně byly rakouské. Obyvatelstvo sestává ze Slováků, Bohémců, Rakušanů, Němců a Čechů.
5. Masaryka, bývalého presidenta Č. S. R. Nyní je presidentem Beneš.
6. a) Praha s Hradšchinem.
b) Jeho četné lázně, Franzensbad, Karlsbad atd.
d) Jsou výborné.
7. Velmi přívětiví, pohostiní a pilní.
8. Bohém mluví německy.

Ačkoliv tento dotazník byl pro obchod trochu překvapující, končí nicméně dopis slovy: „Budeme velice potěšeni, budeme-li moci pomoci vám kdykoliv v budoucnu stejným způsobem.“

Julius Harrison, dobře známý anglický dirigent, odpovídá jednoduše:

1. Z Versaillské smlouvy a později z cesty (1929) do Bratislavy, Prahy atd.
2. Ano, neboť náruživě rád studuji zeměpis a národy.
3. a) Nic.
b) Hodně o Dvořákovi, Smetanovi, Janáčkově atd. — československých skladatelích; jinak jsou mé znalosti nepatrné.
- c) Málo, skorem nic.
4. Zas nic.
5. Nejsem s tím obeznámen, leda když čtu noviny a mihne se v nich známé znějící jméno.
6. a) Praha, Böhmer Wald, Vltava, Dunaj.
7. Jsou mírumilovní, intelektuální, umělecky založeni, temperamentní — což se vděčně projevuje v umění, obzvláště v hudbě. Zdvořilí k cizincům.
8. Tato otázka je pod moji britskou flegmu.

V soukromém post scriptu k tomuto dopisu je napsáno: „Nemohl by mne Pražský rozhlas pozvat k dirigování?“ Dovoluji si uveřejnit tento soukromý dotaz, abych ukázal, že angličtí umělci jeví o Prahu zájem. A nyní asi čeká Harrison dobromyslně se usmívaje, a doufá v dobré výsledky.

Odpověď od *Brookera & Savilla*, velké knihkupecké firmy na jihoanglickém pobřeží, mne potěšila, neboť je psána stručně, s dobrou dávkou zdravého rozumu. Tento muž, jak vím, je obecně dobře informován a vzdělán, mluví málo, neboť nerad „ztrácí čas slovy“. Dobrý člověk. Říká:

„Je mi líto, že nemohu vám pomoci a probrat se podrobně vašim seznamem otázek, a je možno, že moje odpověď by nikterak nebyla na běžné úrovni, neboť moje povolání mne přivádělo do styku spíše s literárním světem a do jisté míry se scénérií a hospodářstvím té země. Také když jsem pracoval a skládal zkoušky, musel jsem se zaměstnávat rasovými problémy střední Evropy dosti podrobně.“

Mladá žena, pocházející z vyšších středních vrstev společnosti, nejen odpovídá, ale je také neobvykle výřečná. Napsala nám dopis, odpověď na dotazník a dokonce samostatný článkuček, v němž vykládá své dosti zmatené názory.

Má, musím podotknouti, poměrně značné mezinárodní známosti, včetně mnoha Maďarů. Je nápadně ovlivněna těmito tak zvanými intelektuály, s kterými se stýká. Doufám, že československé obecenstvo přijme tuto jedinou zápornou odpověď s patričnou dávkou humoru. Trvala mimo jiné, aby její jméno bylo uveřejněno. Tedy ať to má — jmenuje se Isabel Wiseman. Nejdříve z jejího dopisu:

„Moje firma (velká anglická firma pro zařízení interiérů) obchoduje hodně s Československem. Já sama píšu mnoho dopisů do Československa týdně a není mi již za těžko psáti jeho ztracené jméno. To, co jsem vám napsala, je vše, co vím. Je to asi úplně nesprávné, jak předpokládám, ale je to to, co mi zůstalo v mysli za posledních 5 nebo 6 let. Věřím, že země je hezká, a co se týče národností, z nichž sestává, jsem přesvědčena, že jejich hudba a umění jsou podivuhodné.

Odpověď na dotazník:

1. Vím o Československu od dob jeho vytvoření, myslím roku 1919, ale nemohu si vzpomenout, je-li tomu tak, či nikoli.

2. Mohu si je jasně představit v mysli, jak leží mezi Maďarskem, Rakouskem, Polskem a Německem.

3. a) Vykládám své názory na tuto věc jinde (v příloženém článku, pozn. autora).
b) Nic.

c) Vzpomínám si na sklo a kůži (boty a umělecké kožené výrobky), jako na tvpické produkty.

4. Jsem ráda, že „jiné země“, z nichž je složeno Československo, nejsou naprosto ignorovány. Bezpochyby naplnily jejich dějiny četné svazky, takže je štěstím, že moje vědomosti jsou v tomto ohledu omezené.

5. Jsou dobře mi známa jen dvě československá jména, Beneš a Masaryk.

6. Velmi málo, vyjímaje jasnou představu o Praze.

b) Pistany jsou mi dobře známy pro svoje léčebné koupele atd.

c) Slyšela jsem, že nijak nevyvíkají.

d) Nic.

7. Tohleto je idiotská otázka. České národnosti není a očekáváte snad, že mám vyložit dějiny zvyků a způsobů každé československé menšiny?

8. Tohle je těžké a myslím, opravdu, že potkáváte-li Středoevropany v Anglii, podobá se většina z nich navzájem, ale jsem si jista, že po pobytu v Československu bylo by pro mne snadné rozeznat Slovana (anglicky „Slav“, pozn. autora) od Čecha atd.“

A nyní, chcete-li, článek:

„V Anglii se Československo nepokládá za nic většího, než za „cocktail národnosti“. Slyší-li někdo zmínku o jeho jménu, myslí na něho jen jako na velkou oblast střední Evropy (600 mil. dlouhou, myslím), sestavenou z kousků, odtržených od jiných zemí, smícháných dohromady a nazvaných Československem. Zdá se, že mu chybí jednota po všech stránkách, politická, zeměpisná, hospodářská a historická, a za daných okolností si nepředstavují, jak by to mohlo být jiné, je-li země složena z národností starých ras a majících prudké rasové instinkty a lásku ke své zemi. Vskutku, Československo je umělým státem.

Češi vládnou zemi a proč by se čekalo, že Maďar by si vážil nadvlády Čecha? Češi nebo Bohémci (nazýváte je, jak chcete) jsou v menšině a přece ovládají velký počet nešťastných Slováků, Maďarů, Rusínů a Němců, kteří nemohou mnoho mluvit do vlády a jimž naprosto určitě není dovoleno mít samosprávu.

Československo není schopno živit své obyvatelstvo a utlačovaní tím trpí. Nikdo neslyšel o tom, že by trpěli Češi. Díky tomu, že byli sloučeni s Československem, Slováci a Rusíni jsou nyní odříznuti od jejich potravní zásobárny, velké maďarské roviny, a vzniká-li nedostatek potravin, hladoví tyto nešťastné národy, nikoliv jejich vládcí. Ačkoliv se tento úkol zdá být gigantickým, cítím, že jediný způsob, ukončit tuto nespravedlivost, je navrátit tyto národnosti jejich vlastním zemím.

Nyní zaplavují Anglii čeští političtí agenti, namáhající se vykonat svůj úkol: rozšířit českou propagandu v této zemi. Doufají, že přesvědčí Anglii, aby podporovala Československo v případě války. Protože Češi jsou spolčení s ruskými Sověty, bylo by Československo průchodem, jímž by sovětské letecké síly mohly se dostat do Německa. Aspoň jsme před dvěma lety slyšeli o ruských letištích v Československu. Vše to přičítá se citům Slováků a cítí se, že v případě války, jelikož armáda nesestává cele z Čechů, nedokázala by naprostou jednotu ve svých cílech a výsledkem by byly mezinárodní obtíže. Přála bych si být přívětivou a poctivou, ale těžko myslet na Československo jinak, než jako na velmi neklidný bod v Evropě. Jak by mohlo doufat být něčím jiným?“

Nemohu neučinit k této neobyčejně jasné politické teorii poznámku. Věřím, že tato mladá žena, ačkoliv je nervosní, není ve skutečnosti tak pošetilá, jak vypadá, a svědomitě zreviduje své pokřivené představy, když bude postavena před fakta. Vidím v duchu, jak na ně bude reagovat. — Ale vždyť jsem to nevěděla! — řekne. Angličané věří, že poví-li jim někdo něco, musí to být pravda, neboť si sami navzájem nelžou.

Čtenáři si musí též pamatovat, že v Anglii se politické myšlenky vyslovují převážně v novinách, ne tolik v soukromé společnosti. Politické debaty, jak se myslí, kazí dobrou náladu a končí se nepříjemnostmi. Dokonce doma, stane-li se někdo trochu příliš výřečným v tomto směru — aspoň je to tak mezi muži — převedou klidně rozmluvu na něco jiného. O politikovi, zaujatém, jak se to často stává, si Angličan myslí, že má roupy v hlavě. Samotné zaměstnání politiky je středním Angličanem považováno za výstřednost. Nemá to rád...

Sir Henry J. Wood, největší anglický dirigent, proslavený v cizině, velký přítel československé hudby:

„Je to velmi milé od vás, že mi píšete o československé hudbě, o níž, ovšem, se nesmírně zajímám. Vskutku, jsem prvním, který dirigoval Smetanu v Anglii, a od té doby jsem vždy s velkým zájmem sledoval skladatele této země.

Janáčkův „Taras Bulba“ je v mém programu proměnných koncertů a rovněž četná díla Smetany, Suka, Vycpálka atd.

Příkládám Vám program koncertů, abyste se mohl sám přesvědčit, jak se o to zajímám.“

Ivy Sheldon, majitelka pensionu v Londýně, v němž bydlí mnoho cizinců, psala velmi poctivě. Je to bývalá misio-nářka v Sýrsku a Arménsku. Setkává se s mnoha lidmi a je velmi tolerantní.

1. Z novin.

2. Četby.

3. Od Čechů.

4. Z knih o Československu; to je pořadí, v němž jsem byla informována.

2. Nejasnou představu, je to něco na ten způsob. (Následuje dosti zdařilý náskres Československa, na němž je však mnohem kratší a baculatější, než ve skutečnosti. Je obklopeno nápisy: Bavorsko — na severu, Maďarsko — na severovýchodě, Rakousko — na jihu, Bulharsko — na východě. Ostatně je republika obrácena vzhůru nohama, ale nemějme to pisatelce za zlé, neboť měla dobré úmysly. Pozn. autora.)

3. a) Nezávislá republika se silnou německou menšinou — malou, ale nepokojnou a se sympatiemi k fašismu.

b) Velmi silné umění a literaturu, nedávno vyvinuté. Znám také bratry Čapky a jiné; tyto autoři představují jistou tendenci v literatuře — demokratickou a mocnou.

c) Velmi nejasná představa, pokud se výrobků týče. Domnívám se, že jsou to věci pro selské hospodářství a vzrůstající industriální výroba takových věcí, jako jsou boty atd.

4. Ano, trochu. Dějiny v minulosti se vyvíjely více v oblasti boje o mírové ideály, než pro obchodní výhody, ačkoliv jsou do toho zamíchány též hospodářské a kulturní věci. Je to země, zhruba řečeno, rozdělená na dvě části, v kultuře i původu.

5. Slepý český král. — Jan Hus. — Masaryk. — Beneš. — Bratří Čapkové (nemám dobrou hlavu pro jména). — Byl také pedagog, který zemřel v Yorkshiru a několik jiných lidí, o nichž jsem četla, ale zapoměla zas.

6. Praha. Pěkné středověké zámky, obzvláště jeden, na kopci, ne daleko od Prahy. (Asi Karlštejn, pozn. autora.)

b) Vesnice a krásná krajina, ale málo měst v jihovýchodní části země. Města jsou všechna v české části země (?)

c) ?

d) Docela dobré.

e) ? — ale představuji si, že báječný rybolov a dobrá honitba musí být na jihovýchodě země.

7. Městští lidé jsou kultivovaní a žijí prostě. Venkované dosti nevzdělání, ale jsou to lidé charakterní a pohostiní. Žijí velmi prostě.

8. Češi jsou spíše jako my a Bohémci více slovanští a nekultivovaní, ale s počátky touhy po kultuře. Představují si, že je tu chvályhodná vůle po spojení — u Čechů snaha povznést zaostalejší živly země.

Různice vládnou nikoliv mezi Čechy a Bohémci, ačkoliv jsou neobvyčejně různí svou rasou a tradicí, ale mezi nimi a Němci, kteří, ačkoliv žijí v zemi v některých případech po generace, stále ještě odmítají se přizpůsobit a lpějí na svých sympatiích k Německu. Poněvadž je toto mocným státem, antipatickým českým ideálům a obrozujícímu svého malého souseda, vytváří to ovzduší obav na straně Čechů, majících za výsledek útlak, nebo aspoň represe německé menšiny — a tak dále, obvyklý bludný kruh v takových případech.

E. M. Brownová, knihovnice, má romantické záliby.

1. Dověděla jsem se po prvé o Československu v hodinách dějepisu ve škole, když mi bylo asi deset let (1915). Zaujala mne velice stará Česká země a její úloha v evropské politice i kolísání moci. Později, po válce, potěšilo mne velice, když jsem slyšela, že Československo se osvobodilo a pak jsem už slyšela více o něm jak v hodinách dějepisu, tak zeměpisu.

2. Ano.

a) Nic.

b) Nic.

c) Nic kromě zbraní z Schröderových závodů.

4. Ne, bohužel. Zapomněla jsem.

5. Jen Masaryka.

6. a) Jen Prahu.

b) Nic.

c) Nic.

d) Vůbec nic.

e) Nic.

7. Ve městech zrovna tak lehkomyšlní jako Vídeňáci a na venkově zaostali jako rumunští sedláci. Myslím, že jak v městech, tak na venkově jsou Čechoslováci umělecky založení.

8. Myslím, že Bohémci jsou roztomilí, dobrosrdeční, dětinští, kultivovaní a nadevšecko vtípní. To soudím především proto, že znám neobvyčejně milého vysokoškolského studenta z Prahy, a zdruhé proto, že užíváme v Anglii výrazu „bohémský“ o lidech, kteří jsou rozkošně přirození a nenároční, takže usuzuji, že Čechoslováci nejsou zkažení přílišnou civilizací. Nevím v žádném případě o nějakém rozdílu mezi Bohémcem a Čechem.

9. Prosim, zmenšete mou hroznou nevědomost a zapíše mne do seznamu někoho, kdo bude tuto zemi „propagovat“.

(Dokončení.)

filosofie a psychologie

Narkotomanie jako projev zbabělosti

Nikdo neví přesně, kolik je na světě obětí a vyznavačů omamných prostředků. Ovšem, policie a jiné úřady vedou všude seznamy osob, které užívají omamných jedů, ale to jsou jen případy, jež se již staly předmětem „úředního šetření“. Patří asi k podstatě věci, že osoby, postižené požíváním narkotik, zatajují své počínání rodině, přátelům i známým, jsou v tomto ohledu nedostupně vynalézavé, a laik nepozná příznaky, které jsou přístupné pouze zkušenému zraku odborníka. Zlo musí být veliké, zabývá-li se jím zvláštní oddělení Společnosti národů a existuje-li zvláštní mezinárodní dohoda policie proti obchodu s omamnými jedy. Čas od času se stane, že pozornost veřejnosti upoutá některý tragický případ, který končí smrtí nebo zoufalým dozníváním v ústavech pro choromyslné. Pak se dovídáme, jak častý je tento bolestný, společenský zjev. Statistiky mluví pak i k nám na druhém břehu.

K nám? To je dost pochybné tvoření protikladů, poněvadž přísné, vědecké měřítko nezařazuje mezi narkotika jen opium, morfium, hašiš, kokain, pantopon, eucodal, dikodid a mnoho jiných léků pro spaní a utišení nervů, nýbrž konec konců i alkohol a nikotin. Souborný výraz n a r k o t o m a n i e je zlověstný název pro nadužívání všech těchto prostředků. Lékařská věda podala již výborný klinický obraz o stavu a průběhu onemocnění, pokouší se také o nápravu nebo o vyléčení nejruznějšími způsoby odvykání, ale výsledky jsou skoro žalostné. Narkotomanie není jen kletbou pro postižené okolí, ale i pro nemocného, který prožívá pekelné stavy dvoj-

násobně. I tehdy, když se ještě pohybuje mezi námi na pohled normálně, i potom, když se již octl za branou soukromého sanatoria nebo za bezútešnými zdmi veřejných ústavů. Zkušenost obyčejné léčby, kterou si nemocný odpykává všechny hříchy světa, je prozatím taková, že po odvyknutí následuje velmi často nový návyk, který se stává začátkem dalšího začarovaného kruhu a častěji, než tušíme, počátkem konce. Mechanický pohled vidí dosud jen dým, ale v kouři mu uniká doutnající plamen. Tím je mentalita nemocného, za jejíž pochopení můžeme děkovat Adlerově individuální psychologii, která se snaží objevit spojitost mezi klinickými příznaky a psychickými podněty. Trvalo dlouho, než získala domovské právo v lékařské vědě, ale dnes jí už nelze upřít, že dosáhla často úspěchu i tam, kde obvyklá léčba vyzněla naprázdno. Co hledá a co objevila, vysvitne snad nejlépe z několika případů, které by mohly být téměř školskými.

Úspěšný lékař a přece...

Mladý lékař X., velmi schopný a vyhledávaný, trpěl dlouho žaludečními vředy. Po smrti přítele začal tišit bolesti nejdříve morfiem, pak postupně kodeinem, dikodidem a eucodalem. Jeho neustálé pokusy zbavit se vášně, ztroskotaly vždy na příznacích a potížích, které abstinence vyvolává. V pracovním napětí, před operacemi a porodními zákroky, před vědeckými přednáškami a těžším vyšetřením některého pacienta zaháněl strach a nejistotu vždy znovu morfiem stříkačkou, aby úkol „zdoval“.

Byl mezi šesti sourozenci maminčiným miláčkem, jehož drsnější otec odpuzoval a sourozenci věčně kritisovali. Býval slaboučký a často nemocný, jeho světem byla četba a překypující život snů a fantasie. Velmi citlivý a citlivostivý, neměl skoro vůbec přátel, zato však byl ve škole dobrý žák a jevil vždy sklon vyniknout. Jako lékař oženil se se skvělou ženou, brzy měli tři děti, věnoval se úplně rodinnému životu a vyhýbal se jakékoli společnosti. Ale ani doma nedovedl nikdy překonat určitou distanci a v podstatě stál v životě sám a izolovaný.

Příznačné jsou pro něho dvě poznámky, zdánlivě nahodilé. O své ženě prohlásil jednou: „Je pro mne příliš dobrá, miluje všechno jasné, světlé, pravdivé a upřímné — je jako pstruh a já naproti tomu jako bahenní živočich.“ Jindy zas přiznal: „Víte, mám rád, je-li mezi lidmi a mnou hustý závoj. Všechno přímé, rovné a bezprostřední dotýká se mne nepříjemně a odpuzuje mne.“

Pouhé dvě poznámky, ale individuální psychologie dovede z nich vyvodit cenné poznání a závěry. Prozrazují, že ten muž se rád hýčká a dává hýčkat, že miluje požitky estetických pocitů, má rád tabák a příležitostně i alkohol. Je precitlivělý a nesmírně snadno zranitelný, jeho měkkost staví zeď mezi ním a okolním světem, který je i doma samozřejmý, přímý a jasný. Proti všem konfliktům brání se závojem neurosy, která je má zmírnit a izolovat. Neurosa se stupňuje morfinismem, jímž si ulehčuje a činí snesitelným přepjaté očekávání, ať už se týká lidí, bytí, povolání nebo manželství. Všechny pokusy přivést ho nazpět k odvážnému smíru se skutečností ztroskotaly na přehnaném pocitu méněcennosti, která je podmíněna i organicky a zesílena jeho slabostí, měkkostí a zhýčkaností, vypěstované již v dětském věku matkou. Právě přílišný pocit méněcennosti pudí ho k tomu, že jako kompensaci klade přemrštěné požadavky na sebe i na život.

„K v a r t á l n í“ p i j á k.

45letý obchodník Z. má ženu a čtyři děti. Už od patnáctého roku opíjí se jednou za deset nebo dvanáct neděl až do nemoty. Pije dva, tři dny nepřetržitě, den a noc, až k ztrátě vědomí. Pak je zas dlouho střízlivý, po alkoholu ani ne-

sáhne, je usilovný a schopný. Za inflace v Německu a ovšem i v důsledku „kvartálního“ opilství, ztenčilo se mu jmění, takže se usadil i s rodinou na venkově, aby vyčkal lepší časy, které mu umožní návrat k obchodu. Právě v této době klidu propadá nejtěžšímu záchvatu; pije nepřetržitě 14 dnů a střídá jen spánek a naprosté opilství. Lékař, který se vyzná v individuální psychologii, objevuje:

Byl nejslabší ze tří dětí, často churavěl a cítil se již od dětství „přehlížen a handicapován“ ostatními, kteří prospívali ve škole a jinak. Ctižádostivý a churavějící matka kladla v něj přílišné naděje, a když se pak neuskutečnila, ustavičně ho ponižovala. Jeho první alkoholický záchvat byl zoufalou reakcí na neúspěch ve škole a stal se vzorem pro všechny další případy. Byl velmi citlivý, vzdorovitý a úžasně ctižádostivý, při tom měkký, váhavý a ustrašený vůči všem událostem v obchodě. Radil se vždy se svými spolupracovníky, aby je pak mohl vinit z případného neúspěchu. „Vždyť jsem to říkal hned, že to tak nepůjde, ale neposlechli jste mne, ačkoli jsem měl pravdu.“ Za vítězství zaplatil vždy trpce: „Ztroskotám! Ale nikoli svou vinou, nýbrž vaší.“ Cítil se vždy (i doma) nepochopeným, nevinným a zdálo se mu, že se s ním zachází nespravedlivě, jakoby byl „hloupý“. Sáhl-li právě po alkoholu, když jeho citlivému sebevědomí hrozila porážka, bylo to proto, že alkohol byl nejbližší prostředek. Pokoušel se neustále zápasit se životem a vyhnout se mu, hledal útočiště v zázemí alkoholu, aby se zbavil odpovědnosti. Alkohol mu měl zajistit odstranění konfliktů a pozvednout zraněné sebevědomí. I rodina byla takovým zázemím. Podroboval si ji natolik, že nikdy nedovolil, aby jeho manželka šla někam sama do společnosti. Chtěl ji mít „jen pro sebe“. Společnost vyhledával jen potud, pokud ji sám potřeboval a pokud ji mohl ovládat. Přátel neměl.

Poslední a nejtěžší záchvat nastal tím, že okolnosti ho nutily opět vydělávat a že po dlouhém klidu v ústraní octl se tváří v tvář odpovědnosti a rozhodování. Věděl o těžkých obchodních poměrech a právě proto zdálo se mu riziko příliš velikým.

„O š k l i v á“ ž e n a .

Třetí a poslední případ je nejvýstižnější, ale i nejsložitější celým průběhem. Jeho ústřední postavou je 32letá žena, pět let provdaná a bezdětná. Tři roky ztrávila v ústavu, protože trpěla manickými a depresivními stavy poblouznění a — samozřejmě — morfinismem. Lékaři a ošetrovatelky měli s ní těžký kříž. V manických obdobích dráždila ostatní pacientky tak dlouho, až se na ni vrhly, aby se mohla s nimi rvát a přemoci je. Opustila ústav s poměrným zlepšením, ale doma sáhla po morfiu znovu.

Vyšetření metodami individuální psychologie zjistilo, že její muž churaví a jen proto se odvážíla vzít si ho. Budila dojem velmi plaché, úzkostlivé a uzavřené ženy. Vyprávěla o nesmírných potížích života. K muži byla dlouho hodná — dokud byl nemocný. Nejslabší zdání, že o ni dost nedbá, vyvolávalo prudké záchvaty vzteku. Pak házela po muži vším, co jí padlo do rukou. Záchvaty zlosti mívala již v dětství, hlavně vůči otci. Muž ji sexuálně nikdy neuspokojoval, neotěhotněla a stála proti němu v ustavičné opozici.

Otce ztratila jako pětileté dítě, již tehdy byla vzdorovitá a vyštvala každou vychovatelku. Velkou bolestí jejího dětství byla její „ošklivost“, která na ni těžce doléhala. Zdálo se jí vždy, že matka s ní zachází opovržlivě. K nejranějším zážitkům a vzpomínkám patří políček, který jí matka dala, když jí byly tři roky. Měla vždycky a všude strach. Děti se jí vyhýbaly, ve škole měla věčně konflikty, učila se špatně, ale přece dovedla docílit rozpuštělosti a výstřednosti, že se stala středem pozornosti. Ráda pítvala mrtvé ptáčky, byla divoká a

nejrady by se byla stala chlapcem. Chtěla být nejsilnější, výborně cvičila, ale jakmile nebyla první, nechala cvičení vůbec. Schovávala se, aby mohla vyslechnout rozhovory dospělých, paděla v dětství omluvenky právě tak, jako později morfiové recepty. Byla velmi nepořádná a ze strachu před matkou zavírala všechny zásuvky. Nejrady měla zvířata. Za nic na světě by nebyla projevila nějakou radost, i když ji věc těšila. Styděla se vůbec ukázat citová hnutí. Závíděla všem dětem a chovala se odmítavě proti otčimovi, ačkoli byl k ní něžný.

Do třinácti let spala v matčině pokoji. Měsíčky snášela velmi bolestně, zatím co se matka nijak nešetřila. Obdivovala vždy matčino zdraví — tím spíše, že sama často churavěla. Vyhýbala se lidem a schválně se neučila. Matka ji nikdy nepochválila, nikdy k ní nebyla něžná. Když otčím učinil jednou narážku na sňatek, zvolala rozhořčeně: „Jak se mohu vdát, jsem přece ještě dítě.“ Tenkrát jí bylo osmnáct let. Už v dětství bývala rozpustilá a hned zas ustrašená, stávajíc u stěny a šťastná, když se jí lidé vyptávali, co jí schází.

V dvaceti letech odešla studovat přírodní vědy, ale zas neměla vytrvalost a odvalu. Nikdy se nedovedla podrobit zkoušce. Přerušila všechno, cokoli začala, i když to uměla výborně. V sedmadvaceti letech se provdala, nebo spíše se dala provdat, přitahována soucitem k nemocnému muži.

V manželství pociťovala všechno jako „nátlak“ a donucení, nedovedla být k muži přívětivá. Poměr byl stále nesnesitelnější. Jednoho dne opatřila si proti nějaké bolesti pantopon, který pak brala v dávkách stále větších a později zaměnila morfiem.

Již jako dítě mívala typické a opakující se sny, na příklad o tom, že padá do hluboké propasti. Nebo se jí zdálo, že něco padá na ni. Vyskakuje z postele a chrání se židlí. Příznacným snem pro celý její postoj může být následující: Jede výtahem nahoru, nemůže jej však zastavit, výtah proráží zeď (maniacké stadium) a ona padá do hloubky (melancholie).

Za léčby, která dbala na povzbuzení, vzchopila se natolik, že se sama, bez donucení vzdala morfia. Její plaché a ustrašené chování se zlepšilo, začala mít dokonce klidnější a přátelštější vztah k svému muži. Teprve potom, když otěhotněla, začal se úspěch viklat. Těhotenství pociťovala jako „nátlak“, nechodila již pravidelně k lékaři a zabývala se myšlenkou vrátit se do ústavu. Jak se má vyrovnat se životem a vychovávat dítě, když je ještě sama tak nedokonalá? Bránila se proti dítěti, přestala teprve potom, když jí lékař klidně řekl, aby šla k porodníkovi a dala si provést potrat. Pak již o tom nemluvila, její nálada se opět zlepšila, ale občas se přece utíkala k morfiu. Porod byl lehký, narodilo se jí zdravé dítě, ale nechtěla je ani vidět, odmítala je vzít domů, opatřila si opět tajně morfium a hrála si s myšlenkou vrátit se znovu k manii.

Její stav zlepšil se však již přece natolik, že se opět vzdala morfia bez násilí, šla s dítětem domů a smířila se postupně s „vnuceným dítětem“. Pak začala jevit zájem a radost, poněmáhla změnila se celá její povaha. Stala se hodnou a upřímnou, nabyla samozřejmě volnosti, našla si přátele a dovedla se všude uplatnit. V práci a v společném zájmu s lidmi našla lepší život.

Tento případ ukazuje názorně souvislost maniacko-depresivního onemocnění s narkotomanií a naopak zas vyléčení narkotomanie po odstranění psychického podnětu. Naznačuje také, že prognosa narkotomanie závisí od prognosy neurotického onemocnění, jehož je výrazem a symptomem. Závisí především od stupně nespojenosti, a utrpení v neurotickém poměru k životu a od intensity vůle přivodit změnu, která z toho vyplývá. Konec konců je to otázka: jak lze změnit zbábělého, asociálního a egocentrického člověka

v statečného a lidského, nakolik lze proměnit jeho odmítání života v kladný postoj k životu?

Odpověď individuální psychologie.

V ošetřování a léčbě zdůrazňuje individuální psychologie — na rozdíl od názoru jiných lékařských směrů — změnu a přizpůsobení neurotické osoby skutečností, mohli bychom říci „logice života“. Je to tedy oprava zděšeného a malomyslného hodnocení a názoru na vlastní a okolní život a svět. Právě dobrovolnost považuje za nezbytnou podmínku úspěšné léčby a „donucení“ odmítá zásadně, připouštějíc nátlak jen v nejtěžších případech, kdy to přikazuje záchrana nemocného. Narkotomii léčí pouze v souvislosti s ošetřováním neuros, jako lze dým odstranit jen po uhašení ohně. Znamená to také trpělivé vylučování nedosažitelného mocenského cíle a výchovu k statečné a kladné činnosti v lidské společnosti. Pevnost, která musí být dobyta, je nedůvěra nemocného k celému světu a umění individuální psychologie spočívá v tom, aby ji proměnila nejdřív v důvěru k lékaři a pak převedla i v důvěru k ostatním lidem. Zdraví, které je třeba nemocnému vrátit, je i při narkotomii důvěra ve vlastní schopnosti a síly, vypuzení pocitů méněcennosti a se-stoupení s výšin „hrdinství a mučednictví“ k životu prostého, samostatného a statečného člověka. Ve chvíli, kdy nemocný pochopí a uzná, že vyhrocená tendence k naprostému vymýcení konfliktů je větší zlo a horší obchod, než dobrovolné a houževnaté překonání domnělých životních potíží, je ztlačena nejtěžší tvrz.

V tomto smyslu je narkotomie výrazem světového názoru a životních způsobů člověka, který onemocněl sociálně, rozešel se s okolním světem — se životem, s lidmi a s povoláním. Je projevem člověka, naladěného pesimisticky. Přílišné obavy a požadavky, pocházející již z dětství, se stupňují a vzájemně doplňují. Omamné prostředky mají pak utišit nebo uspat obavy, strach, skutečné a domnělé potíže, vyvolat nebo podnítit přepjatá očekávání nekritického optimismu. Rozrušující pocit méněcennosti, který volá po odstranění a s ním přecitlivělé sebevědomí, domáhající se bohorovnosti, touží stále a nenasytně po dovršení.

Hlavní příčina? Po takových vývodech nemůže být jiná, než celková atmosféra rozpoutané touhy po moci, ať se již projevuje v politické, hospodářské nebo kulturní oblasti. Dobývá nebesa a má za následek strach ze života, všeobecnou nejistotu a ztrátu odvahy. Individuální psychologii nelze upřít, že přinesla hodně nového i tím, že léčbu neuros — a proto ovšem i narkotomie — rozšířila na úsilí o zlepšení, převýchovu a změnu lidské společnosti, bažící po moci, požitcích a egocentrismu. Tam, kde je domovem důvěra, společenská rovnost, demokratická zřízení a kladné vyznání životní víry, není dost živné půdy pro neurosy, ani pro narkotomii.

Dr. L. S.

dopisy

Poučení z pařížské výstavy

Vážený pane redaktore,

na můj článek v 40. čísle „Přítomnosti“ odpověděl p. B. Soumar obšírným dopisem redakci, kde se více zabývá mými osobními nedostatky, než ideovým obsahem mého článku.

Cílem mého článku nebylo soudit jednání jednotlivců a také jsem nikoho nejmenoval. Když už se ale tedy p. B. Soumar sám na můj článek přihlásil a zavádí polemiku na pole kritiky práce určitých osob — budiž. Vždyť i to konečně mů-

že být pro příště důležité a proto Vás prosím, pane redaktore, abyste mi laskavě dovolil doplnit můj první ideový článek ještě několika určitými fakty.

Především mám za to, že čtenáři dopisu p. B. Soumara v 43. č. „Přítomnosti“, kde p. B. Soumar ostře brání své spoluautorství na architektonickém projektu čsl. pavilonu v Paříži, bude nejasnou věcí jak p. B. Soumar, generální zástupce fmy Western-Union pro ČSR, přišel k této souvislosti s architekturou. Vysvětlení je toto: Když jsem se rozhodl soutěžit na projekt čsl. stát. pavilonu pro Paříž 1937 — nedlouho po návratu ze Sovětského Ruska, kde jsem delší dobu pracoval jako zahraniční architekt — neměl jsem prostě prostředků na financování technické kanceláře, potřebné k tomu podniku. Rozhodl jsem se proto pro sestavení menšího pracovního kolektivu, kde by každý člen byl rovnoměrně účasten na zisku a v případě neúspěchu nesl svůj díl ztráty, jejíž riziko jsem sám nemohl převzítí celé. Bylo samozřejmou věcí, že kromě jiných důvodů, jako jediný školený architekt v kolektivu, povedu jej svým jménem bez ohledu na abecední pořad dalších jmen. Tak bylo v kolektivu též usneseno, tak byl vždy podpisován i úředně potom veden. Pro prvou veřejnou soutěž byl mnou do kolektivu přizván p. Z. Kejř, absolvent průmyslové školy, a p. L. Sutnar, ředitel státní grafické školy. Vypracoval jsem ideové náčrty projektu (prvá moje skizza bude v nejb. dnech též publikována) a dle nich jsme pak spolu s pomocnými technickými silami, jež jsme společně najali, skizzy propracovali.

Když soutěžní porota vybrala tento projekt ještě se třemi jinými k užší soutěži, byl mnou do kolektivu přizván ještě p. B. Soumar, jemuž byla svěřena péče o podrobnější rozvedení organizace (nikoliv arch. úpravy) účasti těžkého průmyslu, vyznačené v prvním projektu jen hrubými obrysy — jak při veřejné soutěži je obvyklé.

K vůli pořádku uvádím, že celý honorář byl rozdělen mezi všechny členy kolektiva na stejné 4 díly.

O architektuře pavilonu nehodlám s p. B. Soumarem polemizovat, třebaš by jej jako „jednoho z autorů“ snad mohlo potěšit, že řada zahraničních listů a posledně „Neue Zürcher Zeitung“, na titulní straně přináší reprodukci čsl. pavilonu, který jej oceňuje architektonicky za nejlepší věc na pařížské výstavě.

Dekretem generálního komisaře byl p. B. Soumar pověřen, aby za pevný plat převzal péči o organizaci dopravy všech čsl. exponátů do Paříže „veškeré práce a formality s v čas ným dodáním exponátů vystavovatelům“ (atd. doslovně). Musím bohužel konstatovat (a řada ostatních spolupracovníků a inženýrů mi potvrdí), že v této pro včasné zahájení výstavy vysoce důležité organizaci práce zavládl takový chaos, že jakákoliv systematická práce při instalaci pavilonu byla úplně znemožněna.

Místo soustavného a organizovaného dodávání exponátů podle potřeby na pracovní místo — byly nám všechny prostory pavilonu naráz přeplněny bednami. Stejně tak ulice před pavilonem. Pařížská policie se na mne musela obracet s požadavkem uvolnění ulice. Uprostřed takto desorganizované expedice, kde pod desítkami metrů zboží ležely často až dole věci pro práci právě potřebné a kde jednotliví autoři exposic museli sami běhat po nádražních skladech vyhledávat své exponáty, jež jim měly být dodány na místo, nezbylo mi jako architektu odpovědnému za časové termíny než najmouti potřebný počet dělnictva, který pak tahal metráky a tuny beden s místa na místo po pavilonu a jeho okolí — aby se alespoň na takto uvolněných prostorách dalo pracovat. Za tuto zbytečnou práci, jež při poněkud pečlivě a řekl bych minimální péči o organizaci dopravy mohla odpadnouti, vyplatil jsem ze státních peněz asi 50.000 frs na dělnických mzdách,

jež mohly být ušetřeny. Udivuje mne tedy, když p. B. Soumar sám přiznává, že úředníci zemědělství museli shledávat své exponáty, pokud nebyly tímto způsobem „dopravy“ zničeny, po pařížských skladištích. Podle dekretu gen. komisaře převzal za pevný plat povinnost dodati autorům všechny věci na místo, kde měly být vystaveny.

Generální komisař, jemuž bylo jasno, že za určitých pracovních potíží sotva bude možné dodržení termínu, stanoveného pro otevření čsl. pavilonu, svolal na stavbě poradu všech pracovníků — aby datum bylo po zralé úvaze odsunuto na pozdější, ale přesně dodržení termínu, jenž by byl závazně oznámen francouzským úřadům. O poradě byl dne 25. V. sepsán protokol. Instalace průmyslových expozic je tu stanovena do 5. června 1937. Ve skutečnosti, jak p. B. Soumar sám přiznává, byla dokončena 4. července.

Není sporu o tom, že čsl. průmyslu nebylo nijak ku prospěchu, že v den oficiálního zahájení pavilonu prostor průmyslové haly byl prázdný. Ale či vinou? Uznávám, že všemu naléhání na nový odklad zahájení čsl. pavilonu, vedenému ze strany pořadatelů účasti čsl. průmyslu, nemohl gen. komisař dr. Krčmář vyhovět. Spolehl se na datum, ujednané na poradě dne 25. V. a oznámil závazně na tomto podkladě franc. úřadům přesný termín, dokonce ještě se značnou časovou rezervou (17 VI. 1937). Celá tisková kampaň, jež potom byla za účelem zakrytí cizí viny vedena proti osobě generálního komisaře, je známou věcí — ale méně známou věcí asi bude, že mu bylo v mé přítomnosti touto kampaní hrozeno, jestliže znovu nepovolí další odklad, až do doby, kdy budou expozice průmyslu hotovy.

Na celý řetěz zájmů, jež jsem minule nazval mnohoznačnými, doplatil posléze jenom čsl. průmysl. Proto jsem měl za to, že příště měl by Svaz čsl. průmyslníků se účastnit aktivně sám při pořádání výstav.

Jestliže nazval p. Soumar mnou výše kladený zájem cizích odborníků nad zájem masy diváctva myšlením nedemokratických a představuje-li si, že diletantství uplatněné v některých částech naší pařížské expozice je výsadou demokracie, ať posoudí čsl. průmysl, na jehož účet bylo diletantství provozováno, na či straně je pravda.

Jinak ale vítám, že konečně po známé kampani článků a la „dámské kombiné v úřadovně komisaře pařížské výstavy“ atd., konečně se setkávám s článkem podepsaným. Nevadí ani tak stylisace dopisu p. B. Soumara, jako je povážlivé hájení nepopíratelných chyb, jež se v Paříži staly.

Nemohl jsem dopis p. B. Soumara nechat bez odpovědi, ale přiznávám, že jsem očekával při psaní svého prvního ideového článku diskusi a ne řadu osobních výpadů. Předpokládal jsem diskusi — jež by příští výstavě mohla prospěti. Měl jsem konečně též na mysli výstavu, jež je proponována na rok 1942 v Praze, o níž, až na několik poznámek v tisku, jež suše konstatují, že se nic neděje, není o stavu příprav veřejně nic známo. Pravděpodobně není o čem veřejnost informovat. Bylo mi dříve záhadou, proč naše účast na zahraničních vý-

stavách v Lutichu, Chicagu, Bruselu přinesla vždy řadu ostrých kritik a zklamání — ačkoliv stavby čsl. pavilonů byly svěřeny tak kvalifikovaným architektům, jako jsou Benš, Roškot a Heythum. Pařížská výstava mi objasnila většinu příčin. Uznal jsem za vhodné nemlčet o nich a tak došlo k napsání článku, jenž způsobil tolik nelibosti a jehož neposledním cílem bylo upozornit na to — aby výstava 1942 v Praze nestala se pokračováním tohoto neblahého seriálu čsl. výstav.

Po zkušenostech s pařížskou výstavou bylo by asi radno znovu uvážit mnoho věcí a zejména organizaci tak obrovského podniku. Nebyla-li v Paříži organizačně zvládnuta ani doprava zboží do pouhého jednoho pavilonu, takže po odkladech byl posléze zahajován polohotový, můžeme chovat oprávněnou skepsi k organizačním schopnostem některých činitelů, kteří si na organizaci čsl. výstav za hranicemi vypěstovali osobní monopol.

Arch. Jaromír Krejcar.

Mezi sociálními demokraty a národními socialisty

I.

Tit. redakce čas. „Přítomnost“.

Prosím Vás, konstatujte k projevu p. Karla Jiše v č. 44. Vašeho váženého listu, že jsem nikdy neprohlásil, že nepůjdu do vlády dříve, dokud se většina komunistů nevrátí „z vandru domů“.

S projevem úcty Ant. Hampl.

II.

Tit. redakce „Přítomnosti“.

Prosím, abyste uvedli ve věci tvrzení pana redaktora Karla Jiše, podle něhož na zemském sjezdu sociální demokracie v Čechách před několika lety sociální demokracie československá zahájila defenzivní taktiku ve vládě a v koalici z obavy před osudem sociálně-demokratických stran v Rakousku a v Německu, že sociálně-demokratická strana žádných zemských sjezdů — tedy ani v Čechách — nekonala.

V úctě V. Dunder.

III.

Tit. redakce časopisu „Přítomnost“.

Prosíme, abyste konstatovali vůči tvrzení p. redaktora K. Jiše v posledním čísle čas. „Přítomnost“, že prý sociální demokracie poslala do poslanecké sněmovny polovičku stranických sekretářů, kteří musí poslouchati, toto:

V poslanecké sněmovně jsou pouze tři členové klubu z 38, poslanci Langer, Tymeš a Laušman, kteří konají stranickou službu tajemnickou, ale jejich hlavním povoláním je redaktorství soc. dem. časopisů, jak o tom svědčí jejich poměr pojištěnecký a také publikace poslanecké sněmovny.

V hluboké úctě za

Ústřední sekretariát

československé sociálně demokratické strany dělnické

V. Dunder.

*Mladí mohou nejlépe užít výhry v třídní loterii -
Mohou vybudovati i zlepšiti si existenci!*

Kdo rád píše na krásném dopisním papíře zaručeně dobrým a spolehlivým plnicím perem, kdo si potrpí na praktický kapesní zápisník a kvalitní, solidně vázané deníky na zápisky a výpisky, kdo chce mít vzorný a snadný přehled ve svých soukromých písemnostech a listinách, kdo pocítuje potřebu i v používání moderních pomůcek pro psací stůl, jíti vždy s duchem času, kdo hodlá věnovati někomu milému k svátku nebo k jiné významné příležitosti vhodný dárek, dobře pochodí, když se v každém příp. dě obrátí na firmu

KAREL KELLNER v paláci pojišťovny Generali na rohu Václavského náměstí a Jindřižské ulice („Nároží krásných dáreků“)